

Emma Santala & Jenni Tranberg

MAAHANMUUTTAJUUDEN HAASTEET PORIN KAUPUNGIN
KUNNALLISESSA PÄIVÄHOIDOSSA – PÄIVÄKOTIEN
HENKILÖSTÖN KOKEMUKSIA

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagogiikan suuntautumisvaihtoehto
2010

MAAHANMUUTTAJUUDEN HAASTEET PORIN KUNNALLISESSA PÄIVÄHOIDOSSA – PÄIVÄKOTIEN HENKILÖSTÖN KOKEMUKSIA

Santala Emma & Tranberg Jenni
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Joulukuu 2010
Ohjaaja: Kumpulainen Pasi
Sivumäärä: 60
Liitteitä: 2

Asiasanat: kasvatuskumppanuus, maahanmuuttajuus, monikulttuurisuus, päivähoito, varhaiskasvatus

Opinnäytetyön aiheena oli tutkia Porin kaupungin päivähoiton henkilöstön kokemuksia maahanmuuttajaperheistä päiväkodin asiakkaina. Tavoitteena oli tarkastella päiväkodin henkilökunnan kokemuksiin maahanmuuttajalasten ja heidän perheidensä tuomiin haasteisiin Porin kaupungin päivähoitossa sekä siihen kuinka näitä haasteita on eri päiväkodeissa ratkaistu. Opinnäytetyössä selvitettiin, kuinka Porin kunnallinen päivähoito kohtaa Suomeen muuttaneet maahanmuuttajaperheet.

Yhteiskunnassamme maahanmuuttajuus ja monikulttuurisuus ovat kasvaneet huomattavasti viime vuosien aikana. Nämä luovat uusia haasteita erilaisille hyvinvointipalveluille, kuten myös päivähoitolle. Päivähoitolla on oma merkityksensä maahanmuuttajalapsen sekä hänen vanhempiansa sopeutumiselle yhteiskuntaan. Porilla ei ole omaa monikulttuurisen päivähoiton ohjelmaa, kuten joillakin muilla kaupungeilla on. Tällä hetkellä haasteisiin käytetyt ratkaisut ovat kasvatushenkilöstön oman taidon ja kokemuksen varassa, sillä yhteistä toimintalinjaa ja työvälineitä ei ole.

Tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössä käytettiin kvalitatiivista lähestymistapaa. Opinnäytetyön aineisto kerättiin tekemällä teemahaastatteluja viidessä eri puolella Porin kaupunkia sijaitsevassa päiväkodissa. Teemahaastatteluihin osallistui sekä lastentarhanopettajia että lastenhoitajia ja kokonaisuudessaan haastateltavien määräksi muodostui yhdeksän työntekijää.

Haastatteluista ilmeni, että päivähoiton työntekijät kohtaavat päiväkodin arjessa monia erilaisia haasteita liittyen maahanmuuttajaperheisiin. Syksyllä 2010 Porin päivähoitossa on otettu käyttöön ”Suomi toisena kielenä – suunnitelma”. Tämä S2-materiaali on laadittu kasvatushenkilöstön avuksi varhaiskasvatus- ja esiopetuksen toiminnan rinnalle toimittaessa lapsien kanssa, joiden äidinkieli ei ole suomi tai ruotsi. Kyseinen materiaali keskittyy ainoastaan tukemaan lapsen kaksikielisyyden kehittämistä. Haastatteluissa kieliongelmiensä lisäksi nousi esiin muitakin arjessa näkyviä haasteita, joihin työntekijät kaipaisivat apukeinoja kuten erilaisia koulutuksia tukemaan maahanmuuttajaperheiden kohtaamista.

CHALLENGES OF IMMIGRATION IN PORI'S COMMON DAYCARE – EXPERIENCES OF KINDERGARDEN`S EMPLOYEES

Santala Emma & Tranberg Jenni

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Bachelor of Social Services

December 2010

Supervisor: Kumpulainen Pasi

Number of pages: 60

Appendices: 2

Keywords: co-education with parents, immigration, multiculturalism, daycare, early childhood education

The theme of the thesis was to study daycare employees' experiences about immigrant families as customers of daycare in Pori. The purpose was to examine the challenges that come with multicultural families and how the challenges have been solved in perspective of daycare workers. It was also investigated how civic daycare in Pori encounters the multicultural families that moves to Finland.

Immigration and multiculturalism has been increased in recent years in our society. These phenomena create new challenges for different welfare services like daycare. In the adaptation of child immigrants and their parents daycare has its own purpose. The city of Pori doesn't have multicultural daycare program like some other cities in Finland. At this moment the solutions to these challengers are based on the skills and experiences of daycare workers. Common customs and work tools don't exist at the moment.

Research method of this thesis is qualitative research method. The material was collected through theme interviews. Interviews were made in five different kindergardens in Pori. Both kindergarden teachers and nannies took part in the interviews. Total number of interviewees was nine daycare workers.

It turned out in the interviews that the daycare workers encounter many different kinds of challenges related to immigrant families. In autumn 2010 common kindergartens got "Finnish as second language – program" to help them work with bilingual children whose native language is not Finnish or Swedish. The interviewees brought up in the interviews that there are also other challenges that come up in daily care. Daycare workers also wished for some solutions to these challenges, such as more education about working with immigrant families.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	7
2.1	Tutkimuskysymykset	9
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAUMINEN	10
3.1	Tutkimusmenetelmä.....	10
3.2	Tutkimusaineiston keruu.....	12
3.2.1	Teemahaastattelu	13
3.2.2	Haastateltavien valinta	14
4	MAAHANMUUTTAJALASTEN TUOMAT HAASTEET PÄIVÄKODIN ARJESSA	16
4.1	Monikulttuurisen varhaiskasvatuksen haasteet.....	16
4.2	Kieliongelmat.....	18
4.3	Kulttuurierojen näkyminen ja vaikutus päiväkodin arjessa.....	23
4.4	Maahanmuuttajalasten sopeutuminen päiväkodin arkeen ja kyky toimia ryhmässä ..	28
4.5	Suomalaisten vanhempien ja muiden lasten suhtautuminen maahanmuuttajaperheisiin	30
4.6	Esiopetuksen järjestäminen maahanmuuttajalapsille.....	33
5	YHTEISTYÖ MAAHANMUUTTAJALASTEN VANHEMPIEN KANSSA	35
5.1	Kasvatuskumppanuuden merkitys	36
5.2	Vuorovaikutus ja kasvatuskumppanuus maahanmuuttajalasten vanhempien kanssa	38
5.3	Kasvatus eri kulttuureissa ja sen luomat haasteet	42
6	MAAHANMUUTTAJALASTEN JA HEIDÄN VANHEMPIENSA KOHTAAMISEEN KÄYTETYT RATKAISUT	45
6.1	Monikulttuurisuus- ja kasvatustietäminen varhaiskasvatuksessa.....	45
6.2	Kieliongelmiin käytettyjä ratkaisuja	46
6.3	Maahanmuuttajaperheen ennakointi ja huomioiminen päiväkodissa	49
6.4	Työntekijöiden koulutus liittyen maahanmuuttajiin	52
7	TUTKIMUKSEN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	54
8	LOPPUPOHDINTA	57
	LÄHTEET.....	59
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Maahanmuuttajuus ja monikulttuurisuus ovat hyvin ajankohtainen ilmiö ja nykypäivän yhteiskunnassa pikemminkin sääntö kuin poikkeus. Mitä monikulttuurisemmaksi yhteiskuntamme muuttuu, sitä tärkeämpää on tutkia ja ymmärtää kulttuurien kohtaamisesta aiheutuvia ilmiöitä. (Liebkind 1994, 9.) Maahanmuuttajuus ja monikulttuurisuus asettavat yhteiskunnalle uudenlaisia haasteita. Tämän vuoksi halusimme opinnäytetyössämme selvittää miten maahanmuuttajuus ja monikulttuurisuus näkyvät Porin kaupungin päivähoitossa sekä millaisia haasteita ne luovat päiväkodin arkeen. Selvitimme päivähoiton henkilöstön kokemuksia maahanmuuttajaperheiden kohtaamisesta ja siihen liittyvistä haasteista sekä niihin käytetyistä ratkaisuksista haastattelujen avulla.

Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyön mukaan vuoden 2009 lopussa Porissa oli maahanmuuttajia yhteensä noin 1010, joista suurin osa oli Venäjältä ja Virossa. Kunnallisessa päivähoitossa puolestaan oli vuoden 2010 alussa 25–30 lasta, joiden äidinkieli ei ollut suomi tai ruotsi. Kyseisessä tilastoinnissa ei kuitenkaan ole huomioitu niitä lapsia, joiden vanhemmista toinen on maahanmuuttajataustainen. (Kaikkonen & Vesa 2010, 5.) Tästä voidaan päätellä, että maahanmuuttajataustaisia lapsia on päivähoitossa enemmän kuin tilastossa näkyy.

Valitsimme opinnäytetyömme aiheeksi maahanmuuttajaperheet päivähoitossa, koska koemme maahanmuuttajat haasteellisena sekä mielenkiintoisena kasvavana ryhmänä. Olemme itse myös käytännön harjoittelujen sekä työn kautta kohdanneet erilaisista kulttuuritaustoista ja lähtökohdista Suomeen muuttaneita maahanmuuttajalapsia sekä heidän vanhempiaan. Tämän vuoksi halusimme opinnäytetyössämme selvittää päivähoiton työntekijöiden ajatuksia ja kokemuksia myös itsekkin kokemistamme haasteista maahanmuuttajaperheiden kanssa työskennellessä.

Olemme työssämme käsitelleet haastatteluista kertynyttä aineistoa teemoittain teorian tukemana. Ensimmäisessä teemassa on käsitelty henkilökunnan kokemuksia maahanmuuttajalasten tuomista haasteista päiväkodin arjessa. Toisessa teemassa on käsitelty työntekijöiden ja maahanmuuttajavanhempien välistä vuorovaikutusta sekä yhteistyötä eli kasvatuskumppanuutta. Viimeisenä olemme koonneet haastateltavien esiin tuomia ratkaisuja erilaisiin haasteisiin.

2 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tutkia Porin kaupungin päivähoiton henkilökunnan kokemuksia maahanmuuttajalasten ja heidän perheidensä kanssa tehtävästä työstä. Halusimme kartoittaa henkilökunnan ajatuksia tämän alati kasvavan asiakasryhmän kohtaamisesta päiväkodin arjessa. Lisäksi halusimme tietoa mahdollisista työssä kohdatuista haasteista ja niihin käytetyistä ratkaisuista.

Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset, joihin halusimme saada vastauksia, nousivat esiin Porin kaupungin päivähoiton laatukäsikirjasta, päivähoidossa toteutettavasta varhaiskasvatussuunnitelmasta, laista lasten päivähoidosta ja asetuksesta lasten päivähoidosta. Tämän lisäksi tutustuimme maahanmuuttajuutta ja päivähoitoa käsittelevään kirjallisuuteen, jotka tukivat opinnäytetyössämme käsiteltäviä aihepiirejä.

Tutustuimme aluksi Porin kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelmaan. Huomasimme, että kotouttamisohjelmassa oli mainittu vain lyhyesti lasten päivähoito aiheeseen suuremmin huomiota kiinnittämättä. Porin kaupungin sivuilta ei löytynyt tarkemmin mitään pidempi aikaista suunnitelmaa liittyen maahanmuuttajalasten päivähoitoon. (Porin kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelma.) Joillakin kaupungeilla, kuten Tampereella, on erikseen oma monikulttuurisen päivähoiton ohjelma. Kyseisellä ohjelmalla pyritään vaikuttamaan tiedon ja suvaitsevaisuuden lisääntymiseen, kotoutumisen edistämiseen ja monikulttuurisen päivähoiton erityispiirteiden huomioimiseen. (Monikulttuurisen päivähoiton ohjelma.)

Päivähoiton tavoitteeksi on määritelty tukea päivähoidossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä sekä yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Päivähoiton tulee omalta osaltaan tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimin-

taa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuisa kasvuympäristö. Lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti päivähoiton tulee yleinen kulttuuriperinne huomioon ottaen edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta. Uskonnollisen kasvatuksen tukemisessa on kunnioitettava lapsen vanhempien tai holhoojan vakaumusta. Edistäessään lapsen kehitystä päivähoiton tulee tukea lapsen kasvua yhteisvastuuseen ja rauhaan sekä elinympäristön vaalimiseen. (Laki lasten päivähoitosta 36/1973, 2 a §.) Lasten päivähoitosta annetun lain 2 a §:ssä tarkoitettuihin kasvatustavoitteisiin kuuluu myös suomen- tai ruotsinkielisten, saamelaiden, romanien ja eri maahanmuuttajaryhmien lasten oman kielen ja kulttuurin tukeminen yhteistyössä kyseisen kulttuurin edustajien kanssa. (Asetus lasten päivähoitosta 1338/1994, 1 a §.)

Porin kaupungin sosiaalitoimen määrittelemässä päivähoiton laatukäsikirjassa määritellään päivähoito ja sen toiminnan tarkoitus, jossa huomioidaan lasten yksilölliset varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja erityisen tuen tarpeet sekä perheen tukeminen kasvatustehtävässä ja vanhemmuudessa. Varhaiskasvatuksessa oleellista on lasten, varhaiskasvatuksen henkilöstön sekä vanhempien vuorovaikutus ja kasvatuskumppanuus. Hyvässä kasvatuskumppanuudessa yhdistyvät vanhempien ja henkilöstön asiantuntijuus sekä tietämys lapsen parhaaksi. (Päivähoiton laatukäsikirja 2006.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa varhaiskasvatus on määritelty pienten lasten eri elämäntilanteissa tapahtuvaksi kasvatukselliseksi vuorovaikutukseksi, jonka tavoitteena on edistää lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Yhteiskunnan järjestämä, valvoma ja tukema varhaiskasvatus koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Se on suunnitelmallista ja tavoitteellista vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa, jossa lapsen omaehtoisella leikillä on keskeinen merkitys. (Päivähoiton varhaiskasvatussuunnitelma 2006.)

Näiden teoreettisten taustojen tiedoista kumpusi idea opinnäytetyöhömmä ja halusimme selvittää kuinka kyseiset asiat toteutuvat maahanmuuttajalasten ja heidän perheidensä kanssa. Päätimme, että lähdemme tutkimaan näitä tutkimuskysymyksiä haastatteleamalla päivähoiton henkilökuntaa.

2.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymyksemme muodostuivat teoreettisesta taustasta nousseisiin kysymyksiin. Näiden kysymysten avulla valitsimme opinnäytetyöhömmme kolme keskeistä teemaa:

1. Mitkä ovat maahanmuuttajalasten tuomat haasteet päiväkodin arjessa.
2. Millaista on maahanmuuttajalasten vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö.
3. Mitkä ovat maahanmuuttajalasten ja heidän vanhempiansa kanssa työskentelyyn käytetyt ratkaisut.

Meille hahmottui jokaiseen teemaan valmiiksi määriteltyjä aiheita, joihin haimme haastateltavien kokemuksia ja havaintoja. Painotimme kuitenkin jokaisessa haastattelussa, että olemme kiinnostuneita kuulemaan kaikista mahdollisista heidän mieleensä nousseista haasteista. Päivähoidon henkilökunnalla on tietoa ja kokemuksia, jota heille on kertynyt useiden työvuosien aikana erilaisten lapsien, perheiden ja kulttuurien kanssa työskentelystä.

Ensimmäisessä teemassa käsitelimme maahanmuuttajalasten tuomia haasteita päivähoiton henkilöstön näkökulmasta. Itse koimme haasteita olevan kulttuurierojen vaikutus ja näkyminen arjessa, kieliongelmat, muiden lasten ja heidän vanhempiansa suhtautuminen maahanmuuttajaperheisiin, maahanmuuttajalasten sopeutuminen päiväkodin arkeen ja maahanmuuttajalasten kyvyn toimia ryhmässä sekä sen kuinka henkilökunta sitä tukee ja kannustaa.

Lapsen varhaiskasvatuksen vastuu jakaantuu lapsen vanhempien ja päivähoiton kesken, sillä päivähoitolla on suuri merkitys lapsen arjessa. Varhaiskasvatuksessa oleelliseksi katsotaan lasten, varhaiskasvatuksen henkilökunnan sekä vanhempien vuorovaikutus ja kasvatuskumppanuus. Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeää ja koimme sen kiinnostavaksi teemaksi myös opinnäytetyössämme. Maahanmuuttajuus luo omia haasteitaan myös kasvatuskumppanuuteen, jonka onnistuminen on erittäin tärkeää lapsen sopeutumiselle suomalaiseen päivähoitoon ja yhteiskuntaan. Koska vanhempien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on suuri merkitys päivähoitossa, valit-

simme toisen teeman aiheiksi kasvatuskumppanuuden sekä vuorovaikutuksen vanhempien kanssa. Näihin liittyen halusimme käsitellä teemassa myös kasvatusta eri kulttuureista sekä siitä johtuvia haasteita ja sitä kuinka päiväkotit pyrkii tukemaan myös vanhempien sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Näiden kahden edellisen teeman jälkeen halusimme tietää kuinka päiväkodin henkilöstö oli näitä mahdollisia haasteita ratkaissut. Näin ollen opinnäytetyömme kolmanneksi teemaksi muodostui lasten ja heidän vanhempiensa kohtaamiseen käytetyt ratkaisut. Itsellemme mieleen nousivat ratkaisuina tulkkien käyttö ja henkilökunnan koulutus liittyen maahanmuuttajaperheisiin sekä heidän kohtamiseensa. Näiden lisäksi halusimme tietää miten maahanmuuttajaperheiden tuloa päivähoitoon ennakoidaan ja huomioidaan.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAUMINEN

3.1 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyömme on toteutettu käyttäen kvalitatiivista lähestymistapaa. Laadullisen tutkimuksen keinoin pyritään saamaan kokonaisvaltainen kuva jostakin ilmiöstä, ymmärtämään sitä syvemmin ja monesta eri näkökulmasta. Usein päämääränä on tutkittavien henkilöiden oman näkökulman tai omien kokemusten esille tuominen. Laadullisen tutkimuksen tarkoitus ei ole pyrkiä selittämään laajasta yleistettäviä ilmiöitä tai antamaan mahdollisimman kattavaa kuvaa jonkin ilmiön esiintymisestä. (Hirsjärvi S. & Huttunen J. 1995. 201-204.) Valitsimme opinnäytetyöhömme kvalitatiivisen lähestymistavan, koska tarkoituksena oli tutkia nimenomaan työntekijöiden kokemuksia. Kvantitatiivisella lähestymistavalla emme olisi saaneet tutkimuksettamme haluamia tuloksia ja aiheitamme olisi hankala tutkia määrällisesti.

Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen. Tähän sisältyy ajatus siitä, että todellisuus on moninainen. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Yleisesti voidaan to-

deta, että laadullisessa tutkimuksessa on pyrkimyksenä pikemmin löytää tai paljastaa tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi S. ym. 2004. 151–155.)

Tutkijalla ei tulisi olla lukkoonlyötyjä ennako-olettamuksia tutkimuskohteesta tai tutkimuksen tuloksista. Tietenkin on otettava huomioon, että havaintomme ovat aina latautuneet aikaisemmilla kokemuksillamme. Näistä kokemuksista ei kuitenkaan muodosteta sellaisia asetelmia, jotka rajaisivat tutkimuksellisia toimenpiteitä. Pikemmin tutkijan pitäisi yllättyä ja oppia tutkimuksensa kuluessa. Tutkija voi kehittää itselleen niin sanottuja työhypoteeseja eli eräänlaisia arvauksia siitä, mitä tutkimus voi tuoda tullessaan. Aineistot vauhdittavat tutkijan ajattelua, eivät latista sitä. Aineistojen avulla tutkija voi löytää uusia näkökulmia, ei vain todentaa ennestään epäilemäänsä. (Eskola J. & Suoranta J. 2008. 19–20.)

Jo opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa meille syntyi tiettyjä ennako-olettamuksia haasteista, joita voisi aiheeseemme liittyen nousta esiin. Jäsentelimme ennako-olettamuksiamme ja niistä muodostuivat kolme erilaista teemaa, jotka on aiemmin esitelty. Omista ajatuksista ja olettamuksista muodostuivat myös teemahaastattelun runko, jonka lähetimme myös haastateltaville työntekijöille ennen haastattelua. Näin he pystyivät tutustumaan meidän ajatuksiimme ja toivoimme samalla, että runko paperi toimisi heille tietynlaisena ”aivoriihenä” ja herättelisi heidän ajatuksiaan opinnäytetyötämme kohtaan. Osa haastatelluista olikin merkinnyt paperiimme paljon omia ajatuksia, joita he sitten haastattelutilanteessa purkivat.

Vaikka meillä itsellämme oli jonkin verran ennako-olettamuksia, halusimme kuitenkin pitää mieleemme avoinna uudenslaisille haasteille ja ratkaisuille. Emme kuitenkaan olleet voinut kaikkea ottaa huomioon, sillä meillä ei ole sellaista vuosien työn kautta muodostunutta kokemusta kuin päivähoiton henkilöstöllä on. Haastattelutilanteessa painotimmekin kaikille haastateltaville, että haluamme kuulla heidän kokemuksiaan. Olimme halukkaita kuulemaan muitakin haasteita ja ratkaisuja, joita itse emme olleet ajatelleet ollenkaan. Joitakin uusia näkökulmia haastatteluissa ilmeni, mutta aika pitkälle haastateltavat olivat samaa mieltä tutkimusrungossamme olevien haasteiden kanssa.

3.2 Tutkimusaineiston keruu

Valitsimme opinnäytetyömme aineistonkeruu menetelmäksi haastattelun, joka on yleisin tapa kerätä laadullista aineistoa Suomessa (Eskola & Suoranta 1996, 64). Haastattelun avulla saimme mahdollisimman laajasti tietoa liittyen tutkimuskysymyksistä muodostuneisiin teemoihin.

Haastattelun tavoitteena on selvittää se, mitä jollakulla on mielessään. Se on keskustelua, joka tapahtuu tutkijan aloitteesta ja on hänen johdattelemaansa. Yksinkertaisesti haastattelu on tilanne, jossa haastatteliija esittää kysymyksiä haastateltavalle. Se on vuorovaikutusta, jossa molemmat osapuolet vaikuttavat toisiinsa. (Eskola & Suoranta 1996, 64–65.) Haastattelu on siinä suhteessa ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä, että siinä ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Haastattelun suurimpana etuna pidetään yleensä joustavuutta aineistoa kerätessä. Muihin tiedonkeruumuotoihin verrattuna siinä voidaan säädellä aineiston keruuta joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla ja vastaajia myötäillen. Haastatteluaiheiden järjestystä on mahdollista säädellä, samoin on enemmän mahdollisuuksia tulkita vastauksia kuin esimerkiksi postikyselyssä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 193–195.)

Tiedonkeruumenetelmänä haastattelu antaa mahdollisuuden olla haastateltavien kanssa vuorovaikutuksessa. Menetelmänä haastattelu on joustava ja henkilökunnan kokemuksia selvittäessä se oli mielestämme paras tapa esimerkiksi verrattuna kyselylomakkeeseen. Kyselylomakkeen kokoaminen olisi ollut erittäin hankalaa huomioiden tutkimuskysymykset, joihin halusimme saada henkilökunnan kokemuksia. Emme olisi pystyneet muodostamaan kyselylomaketta niin, että kyllä/ei vastauksilla olisi saatu työntekijöiden kokemuksia opinnäytetyömme aiheesta laajasti esiin. Lisäksi epäilimme, että monet olisivat saattaneet jättää kyselylomakkeeseen vastaamatta ja näin aineistostamme olisi tullut niukka. Haastattelulla pystyimme varmistamaan, että haastateltavat ymmärsivät oikein mitä kysymyksillä haimme ja kykenimme esittämään jatkokysymyksiä. Haastattelutilanne herättelee haastateltavan pohtimaan huomattavasti laajemmin kysymyksien vastauksia kuin pelkkä kyselylomake.

Erilaisia haastattelutyyppejä on useita ja yksinkertainen jako saadaan, kun otetaan huomioon toisaalta kysymysten muotoilun kiinteyden aste ja toisaalta se, miten paljon haastattelija jäsentää haastattelutilannetta. Näin saadaan aikaiseksi joka neljään eri haastattelutyyppiin eli strukturoituun, puolistrukturoituun, teema- ja avoimeen haastatteluun, joista valitsimme teemahaastattelun. (Eskola & Suoranta 1996, 64–65.)

3.2.1 Teemahaastattelu

Teemahaastattelu on lomake- ja avoimen haastattelun välimuoto. Teemahaastattelua käytetään paljon kasvatus- ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa, koska se vastaa hyvin monia kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtia. Se ei kuitenkaan ole yksinomaan kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmä, vaan se on yhtä hyvin käyttökelpoinen myös kvantitatiivisesti painottuneessa tutkimuksessa. (Hirsjärvi ym. 2004, 197–198.)

Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit, teema-alueet, on etukäteen määrätty. Menetelmästä puuttuu kuitenkin strukturoidulle haastattelulle tyypillinen kysymysten muoto ja järjestys. Haastattelija varmistaa, että kaikki etukäteen päätetyt teema-alueet käydään haastateltavan kanssa läpi, mutta niiden järjestys ja laajuus vaihtelevat haastattelusta toiseen. Haastattelijalla on jonkinlainen tukilista käsiteltävistä asioista, ei valmiita kysymyksiä. (Eskola & Suoranta 1996, 65.)

Valittujen teema-alueiden tulisi olla väljiä, jotta esiin tulisivat teemoihin liittyvät moninaiset ajatukset ja vastaukset. Teema-alueiden pohjalta haastattelija voi jatkaa ja syventää keskustelua niin pitkälle kuin tutkimusintressit edellyttävät ja haastateltavan edellytykset kiinnostavat ja sallivat. (Hirsjärvi & Hurme 1991, 41–42.)

Valitessamme haastattelutyyppejä pohdimme millainen haastattelu olisi paras keino saada vastauksia tutkimusongelmaamme. Teemahaastattelu oli mielestämme sopivan vapaamuotoinen, toisin kuin esimerkiksi strukturoitu haastattelu. Henkilökunnan ko-

kemuksia selvittäessä teemahaastattelu antoi mahdollisuuden heidän kertoa mahdollisimman vapaamuotoisesti itse kohtaamistaan haasteista. Lisäksi teemahaastattelutilanne on joustava ja antaa sekä haastattelijalle että haastateltaville vapauden tuoda haastattelutilanteeseen koko ajan uusia näkökulmia. Kuitenkin teemahaastattelulla on tietyt valmiiksi määritellyt raamit eli aihealueet, joista keskustelu muodostuu ja näin voidaan varmistaa, että keskustellaan aiheeseen liittyvistä asioista. Teemahaastattelu mahdollisti myös sen, että pystyimme syventämään saatavia tietoja ja tämä onnistui esimerkiksi siten, että pyysimme haastattelun yhteydessä perusteluja esitetyille mielipiteille tarpeen mukaan.

Haastattelutilanteet sujuivat hyvin ja saimme luotua hyvän vuorovaikutuksen haastateltavien kanssa. Pyrimme luomaan tilanteesta mahdollisimman vapaamuotoisen, sillä osa haastateltavista jännitti haastattelua jonkin verran. Olimme myös iloisesti yllättyneitä siitä, kuinka hyvin haastateltavat ottivat meidät vastaan ja olivat sekä valmistuneita että kiinnostuneita osallistumaan haastatteluun.

3.2.2 Haastateltavien valinta

Opinnäytetyömme kohderyhmä muodostui Porin kaupungin kunnallisen päivähoidon henkilökunnasta. Suoritimme haastattelut viidessä eri päiväkodissa eri puolilta Poria, jolloin tutkimukseen tulisi mukaan mahdollisimman laajasti henkilökunnan kokemuksia erilaisista maahanmuuttajaperheistä päivähoidossa ja heidän kohtaamisensa luomista haasteista.

Halusimme haastatella jokaisesta päiväkodista kahta työntekijää, yhtä lastentarhaopettajaa ja yhtä lastenhoitajaa. Halusimme näistä molemmista ammattiryhmistä työntekijän mukaan haastatteluun, koska heidän työtehtävänsä päiväkodissa ovat painottuneet eri osa-alueisiin. Näin koimme saavamme mahdollisimman laaja-alaisen kuvan heidän kokemistaan haasteista. Haastateltavien määräksi muodostuisi näin ollen 10 päivähoiton työntekijää, joka ei kuitenkaan toteutunut. Yhdessä päiväkodissa haastatteluun osallistui ainoastaan yksi työntekijä.

Otimme opinnäytetyömme suunnitteluvaiheessa yhteyttä Porin kaupungin päivähoidon ja varhaiskasvatuksen johtajaan Ritva Välimäkeen. Hän antoi opinnäytetyöllemme tutkimusluvan (Liite 1) ja auttoi päiväkotien valitsemisessa. Hän selvitti päiväkodit eri alueilta, joissa on sekä maahanmuuttajalapsia että kokemusta heidän kanssaan työskentelystä. Tämän jälkeen otimme yhteyttä päiväkoteihin ja kysyimme päiväkotien johtajilta heidän kiinnostustaan osallistua opinnäytetyömme haastatteluihin. Johtajat olivat kaikki halukkaita osallistumaan haastatteluihin ja he lupasivat viedä asiaa eteenpäin päiväkodeissa. Toimitimme päiväkoteihin tutkimussuunnitelman sekä teemahaastattelumme rungon (Liite 2), jotta he voisivat tutustua aiheeseen lähemmin. Tämän jälkeen otimme uudestaan yhteyttä ja sovimme haastattelujen ajankohdat.

Halusimme suorittaa haastattelut ryhmähaastatteluina, koska oletimme haastateltavien kokevan tilanteen huomattavasti luontevampana ja vapautuneempana. Ryhmähaastattelussa saatetaan muutenkin saada tavallista enemmän tietoa, sillä osallistujat voivat yhdessä muistella, herättää mielikuvia, tukea ja rohkaista toisiaan. (Eskola J. & Suoranta J. 1996. 72–73.) Neljässä päiväkodissa ryhmähaastattelu onnistui, koska sekä lastenhoitaja että lastentarhanopettaja pääsivät osallistumaan haastatteluun. Yhdessä päiväkodissa haastatteluun osallistui ainoastaan lastentarhanopettaja. Näin ollen lopulliseksi tutkimusaineistoksemme muodostui yhdeksän päivähoidon työntekijän kokemukset ja tiedot maahanmuuttajalapsien sekä heidän perheidensä kohtaamisesta ja kohtaamiseen liittyvistä mahdollisista haasteista sekä niihin käytetyistä ratkaisuista.

Olemme tarkastelleet jokaista teemaa omassa luvussaan. Olemme ensin lähteneet kirjallisuuden kautta käsittelemään jokaista teemaa. Tämän jälkeen olemme purkaneet haastatteluissa esiin nousseita haasteita ja ratkaisuja. Erotimme jokaisen haasteen omaksi luvuksi, jossa käsittelemme haastattelujemme tuloksia ja tarkastelemme niitä kirjallisuuden avulla.

4 MAAHANMUUTTAJALASTEN TUOMAT HAASTEET PÄIVÄKODIN ARJESSA

4.1 Monikulttuurisen varhaiskasvatuksen haasteet

Suomalainen yhteiskunta on monikulttuuristunut viimeisen viidentoista vuoden aikana. Se asettaa haasteita hyvinvointipalvelujen toteuttamiselle, myös varhaiskasvatukselle. Eri kulttuurista tulevien asiakkaiden palvelutarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä lapsen ja vanhempien kieli- ja kulttuuritaustan huomioon ottamista. Hyvinvointipalveluilla ja perheen lähellä tapahtuvalla toiminnalla on suuri merkitys kotouttamisessa. Näin ollen myös varhaiskasvatuspalvelut ovat tärkeä osa perheiden kotouttamisen tukemista ja lasten syrjäytymisen ehkäisyä. On myös ennustettu, että Suomessa asuva maahanmuuttajaväestö kaksinkertaistuu vuoteen 2020 mennessä. (Maahanmuuttajatyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa 2007, 15 – 17.)

Suomalaisen varhaiskasvatuksen ensisijainen tehtävä on edistää lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia, tervettä kasvua, kehitystä ja oppimista sekä tukea vanhempien tai huoltajien antamaa kotikasvatusta. Maahanmuuttajataustaisten lasten varhaiskasvatuksessa on myös otettava huomioon eri kieli- ja kulttuuritaustaista väestöä koskevat lait. (Maahanmuuttajatyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa 2007, 16.) Monikulttuurista kasvatusta ja sen huomioimista päivähoidossa on pyritty takaamaan myös asetuksella lasten päivähoidosta, jonka mukaan kasvatustavoitteisiin kuuluu myös suomen- tai ruotsinkielisten, saamelaisten, romanien ja eri maahanmuuttajaryhmien lasten oman kielen ja kulttuurin tukeminen yhteistyössä kyseisen kulttuurin edustajien kanssa. (Asetus lasten päivähoidosta 1338/1994, 1 a §)

Lapsen näkökulmasta varhaiskasvatuksen toteuttamisessa on olennaista hyväksyä ja arvostaa ilmapiiri, sillä jokaisella lapsella on oikeus tuntea olonsa turvalliseksi, kokea kiintymystä ja olla arvostettu. Lapsen oman äidinkielen ja toisen kielen kehittymisen tukeminen varhaiskasvatuksessa on tärkeää, sillä kielellä on niin sosiaalinen kuin

kasvatuksellinen tehtävä. Tukemalla jo varhaiskasvatuksessa maahanmuuttajataustaisen lapsen kaksikielisyyttä ja kulttuuri-identiteetin kehittämistä autetaan samalla lapsen kotoutumista kasvuympäristöönsä ja ehkäistään esimerkiksi perusopetuksessa myöhemmin ilmeneviä oppimisvaikeuksia. (Maahanmuuttajatyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa 2007, 16.)

Varhaiskasvatuksen keskeiset periaatteet ja kehittämisen painopisteet on koottu varhaiskasvatuksen valtakunnallisiin linjoihin, joissa painottuu yhdenvertaisuus. Näiden periaatteiden mukaan jokaisella lapsella on oikeus omaan äidinkieleensä, jonka oppimista myös varhaiskasvatuksen tulisi tukea. Jokaisella lapsella on myös oikeus omaan kulttuuriinsa ja kulttuurivähemmistöihin kuuluvilla lapsilla tulee olla mahdollisuus kasvaa sekä oman kulttuuripiirin että suomalaisen yhteiskunnan jäseniksi. Lisäksi lapsilla on oikeus turvattuun elinympäristöön, hoitoon, huolenpitoon, kasvuun ja oppimiseen riippumatta asuinpaikasta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta taustasta tai etnisestä alkuperästä. Varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa tulisi huolehtia etnisen sekä sukupuolten välisen tasa-arvon toteuttamisessa ottaen huomioon tyttöjen ja poikien kehitykselliset erot. (Maahanmuuttajatyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa 2007, 19–20.)

Porin kaupungin kotouttamisohjelmassa on lyhyesti huomioitu lasten päivähoito, jolla on suuri merkitys lasten kotouttamiselle. Useimmissa kunnissa lapsille ei laadita omaa kotouttamissuunnitelmaa, vaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelma saatetaan liittää osaksi vanhempien kotouttamisohjelmaa. Maahanmuuttajataustaisten lasten tulisi voida osallistua vähintään osa-aikaiseen varhaiskasvatukseen viimeistään kolmesta ikävuodesta alkaen lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi. (Maahanmuuttajatyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa 2007, 25–26.)

Porin kotouttamisohjelmassa lasten kasvatus ja opetus muodostavat perustan kulttuurille. Kasvattaessa lapsiaan vanhemmat välittävät heille oman kulttuurinsa perinteitä. Kodin ulkopuolella lapsi joutuu kuitenkin toisenlaisten tapojen ja arvostusten piiriin. Vieraisissa maissa lapset joutuvat elämään kahdessa eri kulttuurissa. Päivähoidon tarkoituksena onkin tukea ja auttaa lasten vanhempia heidän kasvatustehtävässään ottamalla huomioon lapsen ikä ja yksilölliset tarpeet, kulttuuritausta ja vanhempien uskonnollinen vakaumus. Päivähoidossa maahanmuuttajalapsi tutustuu suomalaisiin

lapsiin ja oppii suomen kieltä. Lapset oppivat myös hyväksymään toistensa erilaisuutta ja oppivat toisiltaan leikkejä, lauluja ja perinteitä.

Maahanmuuttajalasten kanssa työskentelyä ohjaavat erilaiset lait ja asetukset, jotka luovat työlle tietyt tavoitteet ja kriteerit. Päivähoidossa on pyritty yhä suurenevin määrin huomioimaan monikulttuurinen kasvatus, jonka kehittämiseen on viime vuosina alettu kiinnittämään enemmän huomiota. Vaikka tietämys monikulttuurisuudesta on laajentunut, käytännön työvälineitä ja -keinoja kaivataan edelleen päivähoidon arkeen. Lait ja tavoitteet monikulttuurisella varhaiskasvatuksella ovat ihanteellisia, mutta aina arjen työssä ne eivät toteudu toivotulla tavalla. Lähdimme opinnäytetyösämme selvittämään, mitä konkreettisia haasteita päivähoidon henkilökunta kohtaa työssä maahanmuuttajalasten kanssa.

4.2 Kieliongelmat

Lähtiessämme haastatteluissa kysymään maahanmuuttajalapsien tuomista haasteista päiväkodin arjessa haastateltavat toivat ensimmäisenä ja suurimpana haasteena esiin yhteisen kielen puuttumisen. Kielellä kuitenkin on suuri merkitys jokapäiväisessä elämässä ja se on myös tärkeä osa kulttuuria (Räty 2002, 154). Kieli mahdollistaa vuorovaikutuksen ja sillä on tärkeä rooli lapsen identiteetin muodostumisessa sekä yhteiskunnan jäseneksi kasvamisessa. Seuraavassa on perusteltu kielen tärkeyttä yleisesti lapsen kehityksen kannalta ja kerrottu kuinka tärkeää on maahanmuuttajalapsen kanssa huomioida hänen oman äidinkielensä kehitys sekä valtakielen kehitys, sillä lapsi tarvitsee näitä molempia kieliä.

Lapsi tarvitsee kieltä jäsentääkseen omia havaintojaan ja kokemuksiaan. Kielen avulla lapsi rakentaa kuvaa ympärillä olevasta maailmasta ja kieli lisää mahdollisuuksia olla vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Kielen oppiminen mahdollistaa sen, että lapsi oppii suunnittelemaan omaa toimintaansa ja kielen omaksumisen myötä lapsi saavuttaa tietoisuuden omasta toiminnastaan ja tarkoituksistaan sekä saa toiminnastaan palautetta. Kieli on tärkeä, sillä se auttaa lasta viestimään tarpeistaan,

toiveistaan sekä omasta minästä ja se lisää mahdollisuuksia vaikuttaa muihin. (Kulttuurien kohtaaminen päivähoitossa 1988, 33.)

Kotouttamistyön yksi tavoite on maahanmuuttajien tukeminen kaksikielisiksi kehitymisessä. Äidinkielen säilyttäminen ja siirtäminen seuraavalle sukupolvelle on tärkeää, mutta toisaalta maahanmuuttajan täytyy osata valtakieli voidakseen osallistua ympäröivään yhteiskuntaan. (Räty 2002, 154.) Kaksikielisyys luo myös päivähoitossa haasteita, joka nousi tekemissämme haastatteluissa vahvasti esiin. Päivähoidon henkilökunnan mukaan usein maahanmuuttajalapsi tulee päiväkotiin täysin ummikkona eli ei välttämättä osaa yhtään sanaa suomenkielellä. Tällaisissa tilanteissa on tärkeää ottaa haaste vastaan avoimin mielin ja saada pienillä asioilla lapsi tuntemaan itsensä tervetulleeksi. Yhteisen kielen puuttuessa jo parin sanan opetteleminen lapsen omalla äidinkielellä auttaa alkuvaiheen kommunikoinnissa. Siitä välittyy myös lapselle viesti, että kasvattaja arvostaa häntä ja on kiinnostunut lapsen kulttuurista ja taidoista. (Räty 2002, 165.)

Erään päiväkodin työntekijät kertoivat haastattelussa esimerkin 5-vuotiaasta kiinalaisesta työstä, joka oli tullut päiväkotiin täysin ummikkona. Kotona ei puhuta ollenkaan suomea, vaikka henkilökunnan mukaan äiti osasi jonkin verran kieltä työnsä kautta. Kotona kumpikaan vanhempi ei kuitenkaan puhunut lapselle ollenkaan suomea, jonka tuloksena lapsi ei ollut oppinut puhumaan suomea ja hänellä oli kaikki suomenkielen sanat hukassa. Nykyään tyttö työntekijöiden mukaan ymmärtää hienan paremmin suomea, mutta tavoite oppia kieltä ennen kouluun menoa tulee tuskin toteutumaan.

Haastateltavien mielestä yhteisen kielen puuttuessa täysin pienillä asioilla on saatava lapsi tuntemaan itsensä tervetulleeksi ryhmään. Tärkeänä henkilökunta pitää, että lapsen kanssa keksitään jonkinlainen yhteinen toimintakieli. Tällaisessa tilanteessa pitää henkilökunnan mukaan lähteä liikkeelle pikkuhiljaa ja tavoitteena on, että vuoden aikana saataisiin edes jonkinlaista kommunikointia aikaiseksi. Henkilökunta aloittaa hyvin rauhallisesti ja selkeillä ohjeilla, jolloin sekä ilmeillä että eleillä on erittäin suuri rooli ja merkitys päiväkodin arjessa. Käytännössä tämä näkyi siten, että lapsia ohjattaessa ja heidän kanssa toimiessa puheen avuksi otettiin elekieli. Lapsille näytettiin esimerkiksi heitä kutsuessa kädellä, että ”tule tänne” tai ”istu tuohon”. Li-

säksi päiväkodin työntekijät myös itse näyttivät lapsille mallia, miten jotakin tulee tehdä, jos lapsi ei täysin sanallista ohjeistusta ymmärtänyt suomenkielellä.

Äidinkieli on myös side omiin juuriin eli yhdysside vanhempiin, isovanhempiin, kotimaahan ja kulttuuriin. Tärkeää on, että lapset ja vanhemmat saavat ympäristöltään tukea ja arvostusta äidinkielelleen. Lapsi, joka kokee, että hänen äidinkiелensä on hyvä ja kaunis, uskaltaa ja haluaa oppia sitä. Sen sijaan omaa kieltään häpeilevä lapsi ei opi vaan pikemminkin taantuu äidinkielentaidoissaan. Äidinkielen kehittymisen päämääränä on tasapainoinen yksilö, jolla on vahva itsetunto ja joka hyväksyy oman identiteettinsä ja vanhempiensa taustan. Äidinkielen hallinta on myös perusta uuden kielen oppimiselle ja parhaiten valtakielen oppivat lapset, jotka osaavat hyvin omaa äidinkieltään. Äidinkielen lisäksi tärkeää on osata riittävästi valtakieltä, että pärjää yhteiskunnassa. Vieraan kielen oppimiseen vaikuttaa oma äidinkielen taito ja tottumus opiskella vierasta kieltä sekä ihmisen elämäntilanne ja valmius oppia jotain uutta. (Räty 2002, 155–158.) Onkin katsottu, että kaksikielisyyden oppimisen edellytyksenä on, että vanhemmat kaksikielisessä perheessä käyttävät ainakin kielen omaksumisen alussa omaa kieltään systemaattisesti lapsen kanssa puhuessaan. Myös päivähoidon henkilökunnan tulee kiinnittää erityistä huomiota omaan kielenkäyttöönsä. (Kulttuurien kohtaaminen päivähoidossa 1988, 37)

Ensimmäisen polven maahanmuuttajat säilyttävät useimmiten hyvin äidinkiелensä, sillä he puhuvat sitä kotonaan, oman etnisen ryhmänsä keskuudessa tai ainakin ollessaan yhteydessä kotimaahansa. Heidän lapsillaan tällaiset luontevat tilaisuudet oman kielen puhumiseen ovat harvemmassa ja tämän vuoksi lapsi tarvitseekin järjestelmällistä tukea säilyttääkseen oman kielensä. (Räty 2002, 154–155.) Päivähoidolla ja sen henkilökunnalla on suuri rooli lapsen kaksikielisyyden tukemisessa. Tuettaessa lasta kaksikielisyyteen tärkeää on, että lapsella on mahdollisuus kuulla ja käyttää kumpaa-kin kieltä luonnollisissa ja vaihtelevissa tilanteissa sekä lasten että aikuisten kanssa. Vanhempien tulisi olla tietoisia kielen merkityksestä ja tehdä päätös opettaa lapselle molemmat kielet. Ympäristön asenteiden on oltava kielen oppimiseen myönteiset ja lapsen tulee saada äidinkielen ja valtakielen opetusta päivähoidossa ja/tai koulussa. Kielen oppimisessa on kuitenkin huomioitava, että lapsen yksilölliset edellytykset ovat riittävät kielen oppimiseen ja lapsen sosiaalinen tilanne on sellainen, että hänellä on kielen oppimiseen edellytykset. (Räty 2002, 156.)

Kuten edellä on perusteltu, olisi lapsen kannalta tärkeää, että sekä koti- että päivähoito sitoutuisivat tukemaan lapsen kaksikielisyyttä. Haastatellessamme päivähoiton työntekijöitä ilmeni kuitenkin, ettei tilanne ole aina yhtä ihanteellinen päiväkodin arjessa. Henkilökunnan mukaan lapsen valtakielen oppimista saattaa usein hankaloittaa se, etteivät lapsen vanhemmatkaan välttämättä osaa kieltä ollenkaan. Tällöin lapsi ei kuule kotona puhuttavan suomea ja kielen oppiminen painottuu ainoastaan kodin ulkopuolelle, jolloin päivähoidolla on suuri merkitys.

Joissakin tapauksissa vanhemmat saattavat myös suhtautua erittäin negatiivisesti valtakielen ja kokevat, ettei heidän lapselleen ole välttämätöntä oppia suomea. Henkilökunta koki tämän harmillisena ja aiheuttavan lapselle tulevaisuudessa ongelmia. Heidän mielestään olisi erittäin tärkeää, että lapsella olisi jonkinlainen perusta suomenkielille ennen koulun alkamista. Heidän mielestään erittäin tärkeää olisi, että lapsi kuulisi suomenkieltä myös kotonaan ja toivoivat, että vanhemmat osatessaan puhuisivat sitä myös kotona. Henkilökunta ei kuitenkaan vähätellyt perheen omaa äidinkieltä, vaan heidän mielestään suomenkieli voisi näkyä kodin arjessa esimerkiksi suomalaisten satujen lukemisena, mikäli vanhempien suomenkielen taidot siihen riittävät. Työntekijät kertoivat kehottaneensa suomalaisten satujen lukemista sellaisille vanhemmille, joiden tiesivät siihen suomenkielen taidollaan kykenevän. Aina kyse ei ollut suomenkielen taidon puuttumisesta, vaan siitä etteivät vanhemmat kokeneet suomenkieltä tärkeäksi.

Yhteisen kielen puuttuessa saattaa helposti muodostua väärinkäsityksiä. Päivähoiton työntekijät eivät aina välttämättä joka tilanteessa muista ottaa huomioon sitä, ettei maahanmuuttajalapsi aina ymmärrä kaikkia suomenkielellä annettuja ohjeita täysin. Tämä nousi esiin niin kutsuttuna ”syntipukki-ilmiönä”. Syntipukki-ilmiössä maahanmuuttajalapsesta saattaa muodostua syntipukki tämän tehdessä jotain sääntöjen vastaista. Haastatellut kertoivat, että he saattavat ihmetellä ”miksi lapsi teki taas noin ja näin”, vaikka teko on sääntöjen vastaista. He ovat vasta myöhemmin todenneet, että usein syy saattaa olla siinä, ettei lapsi ole täysin ymmärtänyt ettei näin saa toimia. Tämän vuoksi he kokevat tärkeäksi, että he yrittävät hyvin moneen kertaan rauhallisesti selittää monella eri keinolla lapselle sääntöjä ja asioita sekä pyrkivät aina varmistamaan, että lapsi on todella ymmärtänyt oikein.

Päivähoitoasetus vuodelta 1994 edellyttää, että maahanmuuttajalasten päivähoidossa näiden oma kieli ja kulttuuri otetaan huomioon ja tuetaan niitä yhteistyössä tämän kulttuurin edustajan kanssa (Räty 2002, 167). Otimme haastatteluissa kyseisen päivähoitoasetuksen huomioon ja kysyimme onko sitä mahdollista toteuttaa arjessa. Haastatellut toivat esiin oman kantansa lakiasetusta kohtaan. He pohtivat ja kyseenalaistivat sitä sekä miettivät, että onko sen merkitys niin suuri. Monet kokivat, että tärkeämpää lapselle on oppia suomen kieltä ja kulttuuria. Heidän mielestään lapsen oman äidinkielen ja kulttuurin tukeminen vaatisi paljon. Haastatelluilla ei välttämättä ole itsellä tietoa maahanmuuttajalasten omasta kulttuurista eivätkä he voi mitenkään osata kaikkia niitä kieliä, joita maahanmuuttajalapset mahdollisesti puhuvat. Päiväkodissa ei ole mitenkään mahdollista yhden työntekijän irrottautua ryhmästä niin, että hän voisi keskittyä ainoastaan maahanmuuttajalapseen sekä hänen äidinkieltensä ja kulttuurinsa tukemiseen. Tähän päiväkodin resurssit eivät riitä mitenkään. Jollain paikkakunnilla päiväkodeissa on lasten äidinkielistä avustajia ja suuremmissa kunnissa on usein myös kiertäviä äidinkielistä työntekijöitä. Jos lapsen äidinkieltä puhuvaan työntekijään ei ole mahdollisuutta, päiväkodin tulisi etsiä vapaaehtoisvoimia, kuten vapaaehtoisia vanhempia paikallisista maahanmuuttajayhdistyksistä tukemaan kasvatustyötä. (Räty 2002, 167–168.) Tekemissämme haastatteluissa työntekijät eivät olleet työssään kohdanneet edellä mainittuja asioita.

Lapsi oppii yleensä nopeasti sosiaalisen kielitaidon, jolla tarkoitetaan vuorovaikutuksen välinettä. Tällöin ihminen osaa tavalliseen kanssakäymiseen kuuluvat sanat. Sosiaalisen kielitaidon ihminen oppii kieltä käyttämällä, joten häntä pitäisi rohkaista puhumaan ja käyttämään kieltä. (Räty 2002, 159.) Haastatteluissa tämä ilmeni myös henkilökunnan kokemuksina siitä, että lapsella on taipumus oppia suhteellisen hyvin ja nopeasti puhumaan selkeää suomea, joka mahdollistaa vuorovaikutuksen. Kielen oppimista mahdollistaa ja helpottaa lapsen saama tuki ja kannustus sekä kotona että päiväkodissa.

4.3 Kulttuurierojen näkyminen ja vaikutus päiväkodin arjessa

Kulttuuri on yhteisön jäsenille ominaisten opittujen käyttäytymispiirteiden ja käyttäytymiskaavojen sekä näiden tuotteiden yhtenäinen kokonaisuus. Se on sosiaalisen keksimisen tulosta, ei biologisen periytymisen. Kulttuuri siirtyy ja pysyy voimassa vain tiedonvälityksen ja oppimisen kautta. Kulttuuri on sekä yksilöllinen että ryhmän kesken jaettu. Ryhmän yhteistä kulttuuria ovat yhteiset normit, arvot, erilaiset tavat olla ja käyttäytyä. Näiden yhtenä tehtävän on luoda ymmärrettävyyttä ryhmän jäsenten kesken. Yksilölliset kokemukset vaikuttavat siihen, miten yksilö käsittää kulttuurin. (Forsander, Ekholm & Saleh 1994, 7-9.) Kulttuuri ei ole vain meihin sisään rakennettu järjestelmä, jonka olemme tiettyyn kulttuuriin sosiaalistuessamme oppineet. Tuotamme ja uudistamme kulttuuria omalla toiminnallamme, jossa kielellä ja viestinnällä on keskeinen rooli. (Pitkänen 1997, 34.)

Eri kulttuureista tulevat ihmiset voivat olla hyvinkin erilaisia. Tavat ja perinteet, kokonainen maailmankuva ja käsitykset uskonnosta sekä oikeasta että väärästä voivat olla täysin erilaisia eri kulttuureissa. Kulttuurierot johtuvat siitä, että ihmisryhmät ovat eläneet vuosisatoja tai vuosituhansia erillään toisistaan. Eroja on syntynyt myös elämäntavoissa, kuten vapaa-ajan vietossa, asumistavoissa, avioliittokäytännöissä tai tavoissa ylläpitää ihmissuhteista. (Liebkind 1994, 21.)

Kulttuurien välisessä viestinnässä on todettu syntyvän helposti väärinkäsityksiä, jotka voivat johtaa yhteydenpidon katkeamiseen ja jopa syrjintään. Osittain tämä johtuu siitä, että osallistujilla on erilaiset viestintä- ja tietomallit, joiden mukaan sanomia ja viestintää tulkitaan. Meillä on omat odotuksemme siitä, miten tietyissä tilanteissa toimitaan, mitä niissä sanotaan ja miten asia sanotaan. Nämä normiodotukset voivat eri kulttuureissa olla hyvinkin erilaisia. (Pitkänen 1997, 34.)

Haastatteluja tehdessä olimme kiinnostuneita myös kulttuurierojen näkymisestä päiväkodin arjessa ja olimme erittäin yllättyneitä siitä kuinka monesta eri maasta maahanmuuttajalapsia päivähoidossa on. Päiväkodeissa, joissa haastatteluja teimme, oli ollut lapsia 20 hyvin erilaisesta maasta. Lapsia oli ollut Myanmarista, Venäjältä, Romaniasta, Moldovasta, Pakistanista, Thaimaasta, Japanista, Sudanista, Nigeriasta,

Puolasta, Turkista, Saksasta, Irakista, Iranista, Virosta, Englannista, Indonesiasta, Bulgariasta, Espanjasta ja Italiasta. Näin ollen maahanmuuttajalapsia on ollut päivähoidossa hyvin laajasti ympäri maailmaa ja hyvin erilaisista kulttuureista.

Haastatteluissa kävi ilmi, että päivähoidon henkilökunta koki kulttuurierojen näkyvän päiväkodin arjessa vahvimmin uskontoon liittyvissä käytännöissä. Päiväkodeissa on lapsia eri uskonnoista ja haastattelujen yhteydessä syntyi keskustelua uskonnon asettamista rajoituksista sekä henkilökunnan kokemuksista niistä. Selkeimmin uskontoon liittyvistä erilaisuuksista suomen kulttuuriin verrattaessa esiin nousivat ruokavalioon ja juhlapyhiin liittyvät rajoitteet. Muslimit eivät syö ollenkaan sianlihaa, kun taas hindut eivät syö naudanlihaa ja joissakin uskonnoissa lihaa ei syödä ollenkaan. Tällaiset ruokavalion erilaisuudet näkyvät myös päiväkodin arjessa, mutta eivät ole sen kummempia kuin esimerkiksi allergioiden huomioiminen päivittäisessä ruokavaliossa. Henkilökunta kokikin, että ruokavalioon liittyvät kulttuurierot olivat helppoja järjestää ja niistä oli käyty yhdessä lasten kanssa keskustelua. Erilainen ruokavalio oli kiinnittänyt myös muiden lasten huomiota ja heille oli rehellisesti selitetty, miksi toinen lapsi ei syö sianlihaa ja käyty tämän kautta keskustelua kulttuurieroista. Henkilökunta toi haastatteluissa muutenkin esiin sen, että lasten kanssa keskustellaan avoimesti maahanmuuttajalasten kotimaahan ja erilaiseen kulttuuriin liittyvistä asioista.

Maahanmuuttajalapsiin liittyvät rajoitteet ja erilaiset käytännöt herättävät huomiota suomalaisten lasten keskuudessa, mutta maahanmuuttajalapset kohtaavat Suomessa paljon täysin uusia ja vieraita asioita. Mielenkiintoisia tilanteita päiväkodissa oli tullut esimerkiksi annettaessa maahanmuuttajalapsille perinteistä suomalaista ruokaa, kuten perunamuusia. Meille näin perinteinen ruoka oli joillekin lapsille täysin vierasta ja heille oli jouduttu selittämään, mitä kyseinen ruoka on.

Usealle maahanmuuttajalapselle myös tietyt suomalaiset perinteiset juhlapyhät olivat kiellettyjä juuri eri uskonnon vuoksi. Tyypillisin esimerkki oli joulun alla oleva joulukirkko, joihin joillakin lapsilla oli osallistuminen kielletty. Täksi ajaksi heille järjestettiin päiväkodissa muuta tekemistä. Mielenkiintoista oli, että pienillä muutoksilla kuitenkin saatiin lapset osalliseksi myös esimerkiksi juhlapyhiin liittyviin askarteluihin. Eräässä päiväkodissa työntekijä kertoi heillä olevan lapsen saavan joulun aikaan

askarrella muiden lasten kanssa tonttuja, mutta enkeleiden askarteleminen oli kotoa kielletty.

Eri kulttuureissa on erilaiset tavat käyttäytyä ja kulttuuri vaikuttaa myös ihmisen persoonallisuuteen sekä temperamenttiin. Joissakin kulttuureissa saatetaan arvostaa rauhallisia hieman sisäänpäin suuntautuneita ihmisiä, kun taas joissakin kulttuureissa ollaan huomattavasti eläväisempiä ja kaikki tunteet näytetään avoimesta. Päiväkodin henkilökuntakin kertoi, että kulttuurierot näkyvät myös joissakin tapauksissa temperamenttieroina. Jotkut maahanmuuttajalapset ovat huomattavasti eloisampia kuin suomalaiset lapset ja saattavat tuoda tunteensa suomalaisia lapsia räiskyvämmiin esille. Haastatellut olivat myös huomanneet, jotkut maahanmuuttajalapset ovat suomalaisia lapsia huomattavasti omatoimisempia. Eräessä haastattelussa henkilökunta otti esiin esimerkiksi Thaimaan kulttuurin, jossa lapset kasvatetaan jo pienestä pitäen omatoimiseksi ja pärjäämään omillaan. Heidän mukaansa tähän sisältyy ajatus siitä, että lasten tulee pärjätä, jos omalle äidille tapahtuu jotain ja samalla lapsia totutetaan ajatukseen, ettei äiti välttämättä ole koko ajan olemassa. Joissakin kulttuureissa lapset opetetaan pärjäämään ja omatoimiseksi myös sen vuoksi, että kulttuureissa vanhempien ja lasten roolit vaihtuvat ja vanhempien vanhetessa lapset huolehtivat heistä eli elättävät ja turvaavat heidän vanhuutensa.

Erään päiväkodin henkilökunta toi esiin myös sen, että joissakin maissa ja kulttuureissa hyvää käyttäytymistä arvostetaan suuresti. He kertoivat, että esimerkiksi Venäjällä, Virossa ja Romaniassa hyvät tavat ja käyttäytyminen ovat suuressa arvossa ja näissä kulttuureissa pidetään erittäin tärkeänä, että lapsi kunnioittaa aikuista. Tämän vuoksi työntekijät ovatkin törmänneet tilanteisiin, joissa maahanmuuttajalasten vanhempien on ollut hyvin vaikea vastaanottaa negatiivista palautetta lapsensa käyttäytymisestä. Työntekijöiden mukaan he saattavat myös ottaa asian raskaammin kuin suomalaiset juuri kulttuurinsa hyvän käyttäytymisen korkean arvostuksen vuoksi.

Työntekijät kokivat hankalaksi sen, että joissakin kulttuureissa koetaan tärkeiksi lapsen kognitiiviset taidot ja niihin aletaan panostaa aivan liian varhaisessa vaiheessa. Työntekijät kertovat, että vanhemmat haluavat lapsensa osaavan erilaisia asioita ja lapsella pitää olla taitoa. Aivan konkreettisesti tämä saattaa näkyä siten, että päiväkotipäivän jälkeen lapselle saatetaan opettaa kaunokirjoitusta tai kotona saatetaan las-

kea matematiikkaa. Tämä puolestaan työntekijöiden mukaan sotii täysin meidän kulttuuriamme vastaan, jossa tavoitteena on antaa lapsen olla lapsi ja ajatellaan, että leikki on lapsen työ. Näissä kulttuureissa halutaan, että lapsi on tietyissä asioissa edellä omaa kehitystasoaan. Työntekijät kertoivat, että vanhemmat uskovat tämän tekevän hyvää lapselle, kun he puolestaan taas näkevät päivittäin väsyneen ja levottoman lapsen. Heidän mielestään tärkeää olisi, että vanhemmat ymmärtäisivät ja luottaisivat siihen, että Suomessa on loistava koulutusjärjestelmä. Työntekijät olivat sitä mieltä, että myöhäisestä koulun aloittamisesta huolimatta suomalaisetkin lapset ovat äärettömän fiksuja ja taitavia, vaikka tehtävien tekemiseen varhaisessa vaiheessa kotona ei panostetakaan.

Suomalaisen päivähoiton tavoitteiden ja toimintatapojen selvittäminen onkin tärkeää myös eurooppalaisesta kulttuuripiiristä tulleille maahanmuuttajille. Esimerkiksi entisen Neuvostoliiton alueella eläneillä on varsin erilaisia kokemuksia ja odotuksia päivähoitosta. Venäläisten ja virolaisten vanhempien tavallisin huoli on se, että suomalaisessa päiväkodissa ei tehdä mitään, kun siellä vaan leikitään. Venäjällä ja Virossa on päivähoitolle asetettu selkeät, mitattavissa olevat oppimistavoitteet. Suomessa puolestaan painotetaan enemmän sosiaalisia ja vuorovaikutustaitoja sekä ryhmässä toimimista. Oleellisin ero liittyy kuitenkin vanhempien ja ammattikasvattajien keskinäisiin suhteisiin. Venäjällä päiväkotien ammattilaiset ovat edelleen auktoriteettiasemassa jopa suhteessa vanhempiin. He kantavat kasvatusvastuun ja ohjeistavat myös kotikasvatusta, jonka vuoksi venäläisillä vanhemmilla on vaikeuksia löytää omaa rooliaan suomalaisessa kasvatuskumppanuudessa. (Sajama 2005, 5.)

Jotkut toiminnot, kuten pakkasella ulkoilu, saattavat tuntua maahanmuuttajista oudoilta. Lasten pukeminen suomalaiseen säähän sopivalla tavalla voi tuottaa perheelle ongelmia. Hyväksi on todettu piirtää eri vaatekappaleista kuvat, joiden avulla perhettä voidaan opastaa oikeanlaisten vaatteiden hankinnassa. (Räty 2002, 166.) Tämä tuli esiin myös haastatteluissa, sillä työntekijät ovat joutuneet useaan otteeseen opastamaan vanhempia lastensa oikeanlaiseen säänmukaiseen pukeutumiseen ja hakemaan siinä yhteistä linjaa vanhempien kanssa. Eräs työntekijä nauroi, että kyllä hänestäkin välillä tuntuu lapsia pukiessa, että lapsella on tarpeeksi vaatteita vaikka napapiiri retkelle. Kuitenkin he ovat yrittäneet välittää vanhemmille viestiä siitä, että mieluum-

min vaatteita on liikaa kuin liian vähän. Vaatteita voi aina vähentää ja tärkeintä kuitenkin on, ettei lapsi joudu palelemaan.

Suomessa ei hyväksytä moniavioisuutta, vaan Suomen kulttuurissa perhe käsittää isän, äidin ja lapset. Kulttuurierot näkyvät kuitenkin myös maahanmuuttajien perhesuhteissa, jonka eräs työntekijä toi haastattelussa esiin. Hänen mielestään oli mielenkiintoista kuunnella kuinka heidän ryhmässään oleva maahanmuuttajalapsi kertoo aina isänsä monesta vaimosta. Lapsi on kertonut, että hänen isällään on kaksi vaimoa hänen oman äitinsä lisäksi. Työntekijä kertoi, että lapsi on puhunut isän toisten vaimojen olevan hänelle tätejä. Isän toisista lapsista kahden muun vaimon kanssa hän kuitenkin aina puhuu veljinä ja siskoina. Suomalaisista ajatus siitä, että omalla isällä olisi monta vaimoa, on vieras, kun taas joissakin kulttuureissa se on täysin normaalia.

Olimme kiinnostuneita myös siitä tuovatko lapset itse omaa kulttuuriaan esiin suomalaisen päiväkodin arjessa. Työntekijät kokivat, että se on hyvin paljon lapsesta ja tämän luonteesta kiinni, mutta yleensä lapset eivät mielellään esimerkiksi puhu omalla äidinkielellään päiväkodissa. Kuitenkin jonkin verran lapset toivat leikeissä kulttuuriaan esiin ja suomalaiset lapset ovat yleensä hyvin kiinnostuneita lasten erilaisesta kulttuurista. Yleistä on, että suomalaiset lapset kyselevät paljon kaksikielisiltä maahanmuuttajalapsilta erilaisia sanoja heidän omalla äidinkielellään. Usein omassa kaveriporukassa leikkiessä lapset saattavat avoimemmin tuoda kulttuuriaan esiin, mutta työntekijän pyytäessä tai isomman ryhmän ollessa läsnä lapset saattavat häpeillä kieltään eivätkä halua siihen kiinnitettävän huomiota. Omalla kielellään lapset kuitenkin joskus saattavat leikkien lomassa laulaa. Hyvä konkreettinen esimerkki omatoimisesta omaa kulttuuriaan esiin tuovasta lapsesta oli pienestä tytöstä, joka oli kesken kotileikin kietonut huivin kantoliinaksi ympärilleen ja alkanut muille lapsille kertomaan, että näin heillä kotona kannetaan vauvoja.

Vaikka kulttuurierot saattavat tuoda haasteita päiväkodin arjen pyörittämiseen, koetaan ne silti usein rikkautena. Työntekijät olivatkin sitä mieltä, että siinä on myös kahden eri kulttuurin lapsille haastetta. Kuitenkin erilaiset kulttuurit ovat myös lapselle rikkaus, kunhan ne eivät ole suuressa ristiriidassa keskenään. Työntekijät kokivat, että kahdessa kulttuurissa eläminen antaa lapselle mahdollisuuden oppia molemmista kulttuureista sekä taidon soveltaa niitä.

4.4 Maahanmuuttajalasten sopeutuminen päiväkodin arkeen ja kyky toimia ryhmässä

Kun eri kulttuurit kohtaavat, ihmiset joutuvat sopeutumaan kulttuurin muutokseen. Tätä kulttuurin muutosta kutsutaan akkulturaatioksi. Akkulturaatio ei etene suoraviivaisesti kohti sulautumista hallitsevaan kulttuuriin, vaan siihen liittyy useita eri vaihtoehtoja. Tapaa, jolla kulttuurivähemmistö haluaa suhtautua hallitsevaan ryhmään, kutsutaan akkulturaatioasenteiksi. Näihin asenteisiin vaikuttaa suhtautuminen omaan sekä valtakulttuuriin. (Liebkind 1994, 25.)

Akkulturaatioasenteita ovat vieraantuminen, sulautuminen, eristäytyminen sekä yhdistyminen. Vieraantuminen on tyypillistä silloin, kun oma kulttuuri torjutaan, mutta ei myöskään omaksuta enemmistökulttuuria. Sulautuminen eli assimilaatio merkitsee oman kulttuurin hylkäämistä ja enemmistö kulttuurin omaksumista sen tilalle. Eristäytymistä eli separaatiota esiintyy silloin, kun vähemmistön jäsenet korostavat vain omaa kulttuuriaan ja vetäytyvät kanssakäymisestä valtaväestön edustaman kulttuurin kanssa. Yhdistymisessä eli integraatio-asenteessa pyritään säilyttämään omia kulttuuriperinteitä ja ylläpitämään yhteyksiä enemmistökulttuuriin. (Liebkind 1994, 26.)

Päiväkodilla on suuri merkitys maahanmuuttajalasten kotoutumisessa ja suomalaisen kulttuuriin sopeutumisessa. Kuitenkin suomalainen päivähoitojärjestelmä voi olla monelle lapselle ja perheelle aivan uusi ja vieras. Esimerkiksi Somaliassa lapset hoidetaan kouluikänsä asti kotona suurperheen ja koko suvun tuella. Oman lapsen luovuttaminen täysin suomalaiseen ympäristöön ja ammattikasvattajien käsiin on monille outo ja pelottava tilanne. (Sajama 2005, 4.)

Haastatellut kokivat maahanmuuttajalasten sopeutuneen päiväkodin arkeen hyvin, vaikka järjestelmä olisikin ollut uusi. Sopeutumisen nähtiin olevan paljolti lapsesta itsestä kiinni, eikä niinkään kulttuuritaustasta. Monella suomalaisella lapsella voi olla suurempia ongelmia sopeutua päiväkodin arkeen, kun maahanmuuttajataustaisella

lapsella. Tärkeimpänä asiana maahanmuuttajalapsen saapuessa päiväkotiin pidettiin arjen sujumista. Yhteisen kielen löytämistä pidettiin ensimmäisenä asiana ja siihen panostetaan muun muassa pienryhmätoiminnalla.

Suurena sopeutumiseen vaikuttavana tekijänä haastatellut näkivät kotiolojen vaikutuksen. Lapsen vaikuttaa suuresti se, miten asiat kotona ovat, kuinka turvalliseksi lapsi elämänsä ja ympäristönsä tuntee ja miten hän luottaa vieraisiin ihmisiin. Tässä työntekijän taidoilla on suuri vaikutus sopeutumisprosessiin. Työntekijän tulee omalla esimerkillään auttaa lasta sopeutumisessa ja ryhmään kiinnittymisessä. Haastatellut toivat esille juuri ryhmäytymisen suuren merkityksen maahanmuuttajalapsen itsetunnolle. Lapsen on tärkeää kokea olevansa ryhmän tasavertainen jäsen.

Kotiolojen lisäksi sopeutumiseen vaikuttaa vanhempien asenteet ja suhtautuminen uuteen kulttuuriin ja tapoihin. Haastateltavat kertoivat maahanmuuttajalapsesta, jonka äiti ei nähnyt tarpeelliseksi lapsensa oppia suomenkieltä. Perhe oli jäämässä Suomeen asumaan ja lapsi menossa suomalaiseen kouluun ja perusopetuksen piiriin, mutta äiti oli sitä mieltä, että lapsi pärjää Suomessa kuitenkin kotikielellään, venäjällä, eikä tämän tarvitse oppia suomea.

Lapsille opetetaan päivähoitossa erilaisuuden suvaitsemista ja hyväksyntää. Tutustumisleikkien avulla uudet lapset kiinnitetään ryhmään ja luodaan ilmapiiri, jossa kaikki ovat kavereita keskenään. Haastatellut kertoivat myös avoimen ja rehellisen ilmapiirin auttavat sopeutumisessa. Lapset saavat kysellä heitä mietityttävistä asioista ja asiat kerrotaan totuudenmukaisesti. Tärkeää on puhua ja keskustella.

Työntekijä auttaa sopeutumisessa esimerkillään muun muassa menemällä leikkeihin mukaan ja opastamaan. Kuitenkin myös maahanmuuttajalasten toisiltaan saamaansa vertaistukea pidetään arvokkaana ja tärkeänä. Usein maahanmuuttajalapsista on tulutkin keskenään hyviä ystäviä.

4.5 Suomalaisen vanhempien ja muiden lasten suhtautuminen maahanmuuttajaperheisiin

Maahanmuuttajien määrän vaikutuksesta kantaväestön asenteisiin on esitetty kaksi vastakkaista olettamusta. Niin sanotun konfliktiteorian mukaan syrjintä ja ulkomalaisvastaisuus kasvavat, kun eri ryhmät joutuvat toistensa kanssa tekemisiin. Tällöin vähemmistön suhteellinen koko kasvaa ja enemmistö sekä vähemmistö ovat riippuvaisia samoista rajallisista voimavaroista. Kontaktiteorian mukaan puolestaan ennakkoluulot sen sijaan vähenevät, kun kontaktit enemmistön ja vähemmistön välillä lisääntyvät, tulevat monipuolisemmiksi, henkilökohtaisemmiksi ja niitä solmitaan statukseltaan samanarvoisten kanssa. (Jaakkola 2005, 10.)

Pohjoismaisissa tutkimuksissa on lähdetty konfliktiteoreettisesta olettamuksesta. Myös aiemmat suomalaiset, ruotsalaiset, norjalaiset ja tanskalaiset asennetutkimukset ovat osoittaneet, että kielteistä suhtautumista maahanmuuttajiin selittävät keskeisesti sosioekonomista asemaa koskevat todelliset tai kuvitellut uhkakuvat eli se pelätäänkö maahanmuuttajien vievän kantaväestöltä työpaikkoja, asuntoja tai sosiaalietuja. Suomessa vuosina 1986–1998 tehdyt asennetutkimukset osoittavat, että sosioekonomisen uhan kokemukset voimistuivat selvästi laman ja suurtyöttömyyden aikana, kun taas talouden elvyttyä ja työttömyyden vähennyttyä pakolaisten ja muiden ulkomalaisten maahanmuuttoon liitetyt sosioekonomisen uhan kokemukset vähenivät. (Jaakkola 2005, 11.)

Kielteistä suhtautumista maahanmuuttajiin voivat selittää myös etniset ennakkoluulot, pelot ja torjunta uutta ja vierasta kohtaan. Tällainen muukalaispelko ei vielä kuitenkaan merkitse etnisten ryhmien pitämistä eriarvoisina. Rasismi perustuu kuvitelmiin, joiden mukaan tietty ihmisryhmä on toista ryhmää moraalisesti, älyllisesti ja kulttuurisesti korkeammalla tasolla ja sen ylivoimaiset ominaisuudet periytyvät sukupolvelta toiselle. (Jaakkola 2005, 12.)

Päiväkodit pyrkivät omalta osaltaan vaikuttamaan lasten positiiviseen suhtautumiseen maahanmuuttajalapsia kohtaan, sillä maahanmuuttajat ovat nykypäivää ja myös päiväkodeissa maahanmuuttajalasten kanssa työskentelevä henkilökunta tiedostaa

tämän. He kokevat tärkeäksi, että päiväkodeissa kiinnitetään huomiota lasten samanarvoisuuteen. Päivähoidon työntekijät tuntevat kykenevänsä vaikuttamaan lasten asenteisiin, sillä lapset ovat päivähoidossa ollessaan vielä niin pieniä, että sopeutuvat helposti eivätkä leimaa muita.

Päivähoidon kasvatustavoitekomitea onkin asettanut hoito- ja kasvatustyöympäristölle tiettyjä tavoitteita eettiselle kasvatukselle. Tavoitteina on, että lapsissa kehitetään rakkautta ja vastuuta lähiympäristöä, kotiseutua, kotimaata ja sen ihmisiä, kulttuuria ja luontoa kohtaan ja suhtautumaan kielteisesti väkivallan käyttöön ristiriitojen ratkaisussa niin ihmisten kuin kansojen välisissä suhteissa. Kun lapsi tutustutetaan omaan ympäristöönsä mahdollisimman laaja-alaisesti ja kiinnittämällä lapsen huomio sen eettisesti arvokkaisiin ominaisuuksiin, luodaan toisaalta lapselle malleja ja toisaalta osoitetaan hänelle hänen juurensa. Tämän yhteisöllisen ja kansallisen kiintymyksen pohjalta lapsen on hyvä lähteä tutustumaan vieraisiin kansoihin ja kulttuureihin. Tärkeänä pidetään myös rauhankasvatusta osana päivähoitokasvatusta, sillä tämä pitää sisällään toisten oikeuksien kunnioittamisen ja väkivallan paheksumisen sekä rotujen ja kansojen oikeuksien ja yhdenvertaisuuden periaatteita. Näiden lisäksi päivähoidon eettisessä kasvatuksessa tähdennetään suvaitsevaisuutta. (Vienola 1986, 40–41.)

Myös erilaisuuden hyväksymiseen törmätään lasten kasvatuksessa jatkuvasti. Pieni lapsi on kuitenkin luonnostaan melko suvaitsevainen ja se mitä, aikuiset usein luulevat erotteluksi saattaa olla puhdasta uteliaisuutta tai tiedonjanoa. Erilaisuuden hyväksyminen kuuluu myös ihmisoikeuksiin ja sitä käsitellään yleensä erityisryhmien yhteydessä, mutta se voi olla myös päiväkodin arkielämän keskustelunaihe. Erilaisuuden hyväksymisen käsittelyssä yksi merkittävä ryhmä on ulkomaalaiset. Eettisistä sisällöistä tähän liittyvät tasa-arvoisuus, oikeudenmukaisuus ja suvaitsevaisuus. (Vienola 1986, 61–63.)

Haastateltujen mukaan lapset suhtautuvat luonnollisesti maahanmuuttajalapsiin ja heidän mukaansa maahanmuuttajalapset ovat hyvin suosittuja leikkikavereita ryhmissä. Myös lapset suhtautuvat maahanmuuttajalapsiin luonnollisesti ja ymmärtäväisesti. He saattavat avoimesti ihaila esimerkiksi toisen lapsen tummia silmiä tai muuta erilaista lapsessa suomalaiseen verrattuna. Kuitenkin henkilökunta oli myös tör-

männyt hassuihin mieliyhtymiin. Eräs haastateltava kertoi esimerkkinä tapauksesta, jossa työntekijät olivat huomanneet erään maahanmuuttajalapsen yksin itkemässä penkillä. Työntekijä oli mennyt juttelemaan lapsen kanssa ja kysynyt miksi hän oli surullinen. Lapsi oli selittänyt toisen lapsen sanoneen hänelle, etteivät hänen maitohampaansa putoa pois hänen tumman ihonvärinsä vuoksi ja hän oli surullinen tämän vuoksi. Henkilökunta sanoi, että tämän tapauksen jälkeen he kävivät ryhmässä paljon läpi sitä, ettei ihmisen ihonväri vaikuta hampaiden lähtöön tai muuhunkaan vastaan.

Maahanmuuton lisääntyessä myös suomalaisten kontaktit ulkomaalaisiin ovat yleistyneet. Tämä näkyy myös tilastoissa, sillä vuonna 1987 puolet suomalaisista on ilmoittanut, ettei tunne henkilökohtaisesti ketään ulkomaalaista. Vuonna 2007 puolestaan enää vain runsas neljäsosa suomalaisista ilmoitti, ettei tunne yhtään Suomessa asuvaa ulkomaalaista. Henkilökohtaisilla kontakteilla Suomessa asuviin maahanmuuttajiin on yhteys myönteisiin asenteisiin ja suhtautumiseen ulkomaalaisten maahanmuuttoa kohtaan. Mitä useampia ulkomaalaisia vastaajat tunsivat henkilökohtaisesti, sitä myönteisemmin he suhtautuivat ulkomaalaisiin. (Jaakkola 2009, 28–29.)

Ryhmien väliset ystävyysuhteet voivat vähentää ennakkoluuloja monista syistä. Niiden kautta saadaan tietoa ulkoryhmästä, pystytään samastumaan siihen ja eläytymään kokemuksiin. Ystävystyminen voi auttaa näkemään ulkoryhmän jäsenet yksilöinä eikä vain ulkoryhmien stereotyyppisinä edustajina. Tunnetasolla palkitsevat kontaktit etnisen ryhmän yksittäisiin jäseniin saattavat vaikuttaa myös yleisemmin koko ryhmää koskeviin asenteisiin. (Jaakkola 2005, 13.) Päivähoidon henkilökunta toi haastatteluissa esiin, että usein suomalaisten lasten vanhemmat ovat hyvin kiinnostuneita maahanmuuttajalasten vanhemmista. Haastateltujen mukaan suomalaiset vanhemmat jopa hieman ”haastavat” itseään keskustelemaan maahanmuuttaja vanhempien kanssa. He ovat yleensä mielissään mahdollisuudesta yrittää puhua esimerkiksi englantia maahanmuuttajavanhempien kanssa ja he itse hakevat henkilökohtaisia kontakteja maahanmuuttajiin, eivätkä karta tai osoita minkäänlaista paheksuntaa ainakaan julkisesti.

Haastatteluissa nousi kuitenkin esiin se, että vaikka julkisesti ei osoiteta mitään negatiivista, niin ei koskaan voi tietää mitä kaikkea vanhemmat puhuvat kotona keske-

nään lasten kuullen. Eräs työntekijä kertoi heille tulleen ryhmässä sellainen tilanne, jossa eräs lapsi oli ääneen pohtinut erään ryhmässä olevan maahanmuuttaja lapsen olevan ”neekeri”. Tämä oli taas johtanut siihen, että lasten kanssa oli yhdessä keskusteltu siitä, mitä sana neekeri tarkoittaa ja sen negatiivisesti merkityksestä. Työntekijä kuitenkin pohti haastattelussa juuri sitä, että mistä lapsi oli oppinut sanan neekeri. Se ei kuitenkaan kuulu yleisesti pienen lapsen sanavarastoon ja luultavasti lapsi oli kuullut sanaa käytettävän kotonaan. Näin ollen on siis myös mahdollista, että vaikka negatiivista suhtautumista ei tuoda julkisesti esiin, saattaa joillakin vanhemmillä olla ennakkoluuloja maahanmuuttajia kohtaan.

Yhdessäkään päiväkodissa, jossa kävimme tekemässä haastatteluja, ei ollut törmätty rasistiseen tai ennakkoluuloiseen suhtautumiseen maahanmuuttajalapsia ja heidän perheitään kohtaan. Lasten suhtautumiseen voidaan varmasti päivähoidossa vaikuttaa käsittelemällä lasten kanssa avoimesta maahanmuuttajuutta, eri kulttuureja ja kansoja. Lisäksi on hyvä, että jatkuvasti monikulttuuristuvassa yhteiskunnassamme maahanmuuttajuus näkyy myös lasten päivähoidossa. Siellä lapset oppivat pienestä pitäen suhtautumaan ja suvaitsemaan erilaisuutta, kun tutustuvat erilaisista taustoista tulleisiin maahanmuuttajalapsiin.

4.6 Esiopetuksen järjestäminen maahanmuuttajalapsille

Esiopetusikäisen maahanmuuttajalapsen opetus on mahdollista järjestää muun esiopetuksen yhteydessä, perusopetukseen valmistavana opetuksena tai näiden yhdistelmänä. Esiopetukseen osallistuvia maahanmuuttajia erottaa toisistaan kieli ja kulttuuri, maahanmuuton syy ja maassaoloaika. Lasten taustat otetaan huomioon, vaikka opetuksessa toteutetaan esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lisäksi maahanmuuttajien opetuksella on erityistavoitteita, joihin pyritään paikallisten resurssien ja erilaisten ratkaisumallien rajoissa. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2000, 19.)

Esiopetuksen keskeiset sisältöalueet harjaannuttavat kielenkäytön eri toimintoihin, kotouttavat suomalaiseen kulttuuriin ja vertailevat suomalaista kulttuuria muihin kulttuureihin. Tämä opetus ja lapsen äidinkielen oppimisprosessit nivoutuvat kaikkiin esiopetuksen osa-alueisiin. Kulttuuria tukevan esiopetuksen päämääränä on omanarvontuntoinen, kulttuuristaan, taustastaan ja kielestään ylpeä, yhteiskuntaan integroitunut kaksikielinen ja -kulttuurinen aikuinen, joka kykenee siirtämään omaa kulttuuriperintöään lapsilleen. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2000, 19–20.)

Porissa esiopetusikäisten maahanmuuttajalasten esiopetus on järjestetty siten, että he osallistuvat esiopetukseen integroituina päiväkotien osapäivä- tai kokopäiväryhmissä. Kiertävä erityislastentarhanopettaja koordinoi ja tukee esiopetusikäisten maahanmuuttajalasten opetuksen järjestämistä yhteistyössä esiopetuksen henkilöstön ja lasten vanhempien kanssa. Lapsille laaditaan muiden tavoin oma esiopetuksen suunnitelma ja tarvittaessa siihen sisältyvä toiminta- ja kuntoutussuunnitelma. Esiopetuksen tarkoituksena on tukea ja auttaa lasten vanhempia heidän kasvatustehtävässään ottamalla huomioon lapsen yksilölliset tarpeet, kieli, kulttuuritausta, vanhempien uskonnollinen vakaumus sekä maahanmuuton syy ja maassaoloaika. (Porin kaupungin esiopetussuunnitelma 2009, 19.)

Haastatteluissa nousi esiin maahanmuuttajalapsille järjestettävä esiopetus. Työntekijät kokivat myös sen haasteelliseksi ja kertoivat miten ovat esiopetuksen järjestäneet. Käytännössä esiopetuksessa yleensä on järjestettävä yksi ylimääräinen aikuinen maahanmuuttajalapsen tueksi. Tämä aikuinen auttaa lasta tehtävien tekemisessä sekä antaa lisäneuvoja, sillä yleensä maahanmuuttajalasten kohdalla tehtävien teko on hitaampaa ja he tarvitsevat muita enemmän apua. Mahdollisuuksien mukaan esiopetusta on järjestetty myös pienryhminä, jotka sopivat hyvin myös maahanmuuttajalapsille.

Työntekijät kertoivat myös, että jokainen lapsi nähdään myös esiopetuksessa yksilönä ja jokaisen maahanmuuttajalapsen kohdalla katsotaan tapauskohtaisesti lapsen tilanne. Esiopetusta antavat lastentarhanopettajat tarkkailevat esiopetuksen yhteydessä lapsen edistymistä ja sen mukaan katsotaan sekä pohditaan mistä maahanmuuttajalapsi hyötyisi eniten.

Lapsen yksilöllinen osaamistaso on kartoitettava heti opetuksen alkuvaiheessa ja hänen kielellinen selviytymistasonsa on selvitettävä. Erityistarpeita selvitettäessä on tunnistettava ne lapset, joiden tuen tarve ei johdu kulttuuritaustasta, vaan joilla on oppimisvaikeuksia tai puheen häiriö. Heidän ohjataan erityisopetuksen piiriin. (Esi- ja alkuopetuksen yhteistyöryhmä 2002, 6).

Keskustelimme päivähoiton työntekijöiden kanssa myös kiertävistä erityislastentarhanopettajista eli keltaista. Kelto auttaa päivähoiton henkilökuntaa löytämään erityisohjauksen tarpeessa olevat lapset mahdollisimman varhain. Kelto konsultoi ja koordinoi sekä päivähoiton henkilöstöä että lapsen vanhempia tarvittaessa erityistä tukea tarvitsevan lapsen asioissa. Haastatteluissa henkilökunta mainitsi keltot apuna silloin, kun maahanmuuttajalapsilla, kuten suomalaisillakin lapsilla, on nähtävissä erityisiä oppimisvaikeuksia tai puheen häiriöitä. Tällöin kelto liitetään esiopetukseen vielä tueksi.

Esiopetusikäisen maahanmuuttajalapsen on tärkeää olla päivähoitossa, vaikka vanhemmat olisivatkin kotona. Lapsella on täten mahdollisuus tutustua suomalaisiin lapsiin ja opiskella suomea/ruotsia sekä ohjatusti että luonnollisissa vuorovaikutustilanteissa suomenkielisten/ruotsinkielisten lasten ja aikuisten kanssa. Päivähoitossa ja esiopetuksessa aloitettu tehokas lasten kotouttaminen on myös sosiaalista syrjäytymistä estävää työtä. (Porin kaupungin esiopetussuunnitelma 2009, 19.)

5 YHTEISTYÖ MAAHANMUUTTAJALASTEN VANHEMPIEN KANSSA

5.1 Kasvatuskumppanuuden merkitys

Päivähoidon perusta on henkilökunnan ja vanhempien välisessä yhteistyössä eli kasvatuskumppanuudessa. Kodin ja päivähoidon keskinäisen yhteistyön tulee perustua toimivaan ja toista kunnioittavaan vuorovaikutukseen. Toimiva vuorovaikutus edellyttää hyviä kommunikointitaitoja ja halua ymmärtää toista. Hyvät vuorovaikutustaidot vaativat yleensä harjoittelua ja itsetuntemusta. Tämän vuoksi omaa käyttäytymistä on hyvä pysähtyä ajoittain miettimään. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009,164.)

Kodin ja päivähoidon välistä yhteistyötä voidaan pitää kummankin osapuolen oikeutena ja velvollisuutena. Päivähoito jakaa vanhempien kasvatust vastuuta. Molemmille osapuolille on eduksi tietää mitä lapsi on kokenut kotona tai päivähoidossa. Lapsen elämäntilanteen tunteminen auttaa aikuisia suhtautumaan oikein ja ymmärtävästi lapsen käyttäytymiseen. Yhteistyön keskeisintä tulosta voidaan luonnehtia yhteisten kasvatust linjojen luomiseksi. Jossain määrin kumpikin osapuoli joutuu tekemään myönnytyksiä, koska kaikkia vanhempien toiveita ei päivähoito pysty täyttämään. Tärkeää kuitenkin on, että vanhemmat ovat tietoisia näistä sopimuksista ja heillä tulee olla vaikutusmahdollisuuksia päivähoidon kasvatust yön kehittelyyn. Myös päivähoitolla on paljon annettavana kodin kasvatust ilmaston kehittämiseen. Ratkaisevaa päivähoitona ja vanhempien välisessä yhteistyössä on luottamus. (Pyykkö, Salpakivi & Vuorio 1985, 117.)

Kasvatuskumppanuus merkitsee varhaiskasvattajien ja vanhempien roolien ja suhteen monipuolistamista sekä syventämistä päivähoidon ja perheiden yhteistyössä. Kasvatuskumppanuudessa varhaiskasvattajat uudistavat omaa ammatillista toimintatapaansa perheisiin nähden, kun perheille puolestaan tarjoutuu mahdollisuus syventää ja laajentaa omaa rooliaan lapsen varhaiskasvatust ussa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 18–19.) Vanhempien ja varhaiskasvatust ushenkilöstön yhteistyön tavoitteena on toiminta lapsen parhaaksi. Kasvatuskumppanuus tulee nähdä keinona tehdä laadukasta varhaiskasvatust yötä, jossa päivähoito ja vanhemmat haluavat toimia yhdessä. (Järvinen ym. 2009, 118.)

Kasvatuskumppanuudessa vanhemmat ja ammatti-ihmiset toimivat yhdessä. Sekä vanhemmilla että työntekijöillä on olennaista, mutta erilaista tietoa lapsesta. Kasvatuskumppanuudessa ammattilaisen asiantuntemus ei katoa, vaan kiinnitetään huomiota siihen, millä tavalla varhaiskasvattaja tuo oman osaamisensa, tietonsa, taitonsa ja ymmärryksensä sekä vanhemman että lapsen käyttöön. Kasvatuskumppanuudessa kiinnitetään huomiota siihen, miten vanhemman oman lapsensa tuntemus tulee kuuluksi, vastaanotetuksi, keskustelluksi ja arvioiduksi vuoropuhelussa ammattilaisen kanssa. Kumppanuus perustuukin molemminpuoliseen kunnioitukseen ja vastuun jakamiseen. Kasvatuskumppanuuteen perustuvassa vuorovaikutuksessa varhaiskasvattaja jakaa lapseen liittyviä havaintoja, käsityksiä, tietoa, kokemuksia ja ymmärrystä perheille kunnioittavasti, asiallisesti ja arkisesta. Kasvattajan on tärkeää ymmärtää, että vanhemman tuntemus ja ymmärrys perustuu äidin sekä isän ainutkertaiseen suhteeseen omaan lapseensa. Vanhempien näkemykset, käsitykset ja ratkaisuehdotukset tulee tulla kuulluksi ja jaetuksi vanhempaa arvostavalla tavalla. (Kaskela & Kekkonen 2006, 19–20.)

Kasvatuskumppanuudessa työntekijä asettuu vanhemman rinnalle, ei ensisijaisesti tukeakseen vanhempaa, vaan luodakseen vanhemmalle kokemuksen siitä, että henkilöstö toimii lasta koskevissa asioissa yhteisymmärryksessä vanhemman kanssa. Kasvattajan ja vanhemman kumppanuus luo lapselle kokemuksen siitä, että lapselle tärkeät aikuiset sekä vaalivat että kannattelevat toistensa suhteita lapseen ja etsivät riittävää yhteisymmärrystä lasta koskevissa asioissa. Kertomalla vanhemmalle kulu-neesta hoitopäivästä annetaan tietoa siitä osasta lapsen elettyä elämää, jossa vanhempi ei ole itse voinut olla läsnä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 20–21.)

Luontevia mahdollisuuksia arvostavalle kohtaamiselle ovat esimerkiksi päivittäiset keskustelut, vanhempainillat, yhteiset retket ja juhlat ja erilaiset tempaukset sekä tapahtumat. Myös kasvunkansiot, reissuvihot, kuukausikirjeet ja muut viestit tukevat vuorovaikutusta. Vanhempien kohtaaminen arvostavasti ei onnistu ilman työntekijän palveluhenkisyyttä eli halua kuunnella, tukea, ohjata ja neuvoa. Palveluhenkisyyteen kuuluu myös halu tarjota yhteistyöapua kunnioittavasti tasa-arvoisena kasvatuskumppanina. (Järvinen ym. 2009, 164.)

5.2 Vuorovaikutus ja kasvatuskumppanuus maahanmuuttajalasten vanhempien kanssa

Kasvatuskumppanuudella ja vuorovaikutuksella vanhempien kanssa on tänä päivänä erittäin suuri merkitys päivähoitossa. Päiväkodit pyrkivät yhä tiiviimmin tekemään yhteistyötä lasten vanhempien kanssa ja vuorovaikutus vanhempien kanssa koetaan tärkeäksi. Haastatteluja tehdessä olimme kiinnostuneita siitä, mitä haastateltavat ajattelevat vuorovaikutuksesta maahanmuuttajaperheiden vanhempien kanssa ja millaisia haasteita he mahdollisesti kohtaavat vuorovaikutussuhteen syntymisessä.

Kasvatuskumppanuus rakentuu eri vaiheiden kautta prosessina koko lapsen päivähoiton ajan. Vanhemmilla saattaa olla monenlaisia ennakoajatuksia ja kysymyksiä liittyen päivähoitoon tai ylipäätään arjen sujumiseen perheen muuttuvassa tilanteessa. Päiväkodin työntekijöitä vaaditaan hyviä vuorovaikutustaitoja, joihin sisältyvät kyky ymmärtää ja ottaa toiset huomioon sekä vanhempien ja heidän ajatustensa kuulemisen. Tärkeitä periaatteita vuorovaikutussuhteen ja kasvatuskumppanuuden syntyyn ammattihenkilöiden ja vanhempien välillä ovat kuuleminen, kunnioittaminen, luottamus ja dialogisuus (Kaskela & Kekkonen 2006, 32–44).

Kuuntelu ja toisen kuuleminen ovat keskeisiä asioita vuoropuhelussa. Kuuleminen on ensi sijassa suhde toiseen ihmiseen, sillä kuulevassa suhteessa asetetaan kuulemaan toisen ihmisen asiaa, ajatuksia ja puhetta. Se on keskittymistä ja sisältää aina läsnäolon vaatimuksen. Se näyttäytyy toiselle aitona kiinnostuksena, empaattisuutena ja rehellisyytenä. Kuuntelemisen onnistumiseksi vaaditaan, että kuuntelija kykenee luomaan turvallisen ja myönteisen ilmapiirin. Kuuntelija haluaa ja uskaltaa ottaa vastaan sen, mitä toinen viestittää. Kuulluksi tuleminen on aina eheyttävä kokemus ja sen tähden kasvatuskumppanuuden keskeinen periaate. (Kaskela & Kekkonen 2006, 32.)

Maahanmuuttajaperheiden vanhempien kanssa kuuntelu ja kuuleminen ovat erittäin tärkeässä asemassa. Usein työntekijän ja vanhemman välistä vuorovaikutusta vaikeuttaa yhteisen kielen puuttuminen, jolloin vuorovaikutustilanteet saattavat olla haastavia. Haastatteluissa haastateltavat kertoivat, että usein on syntynyt väärinkäsityksiä

erilaisissa tilanteissa. He toivatkin esiin sen, että yhteisen kielen puuttuessa kommunikointi on vaikeaa eikä yhteisen kielen puuttuessa synny yhteenkuuluvuuden tunnetta. Kaikilla maahanmuuttajalasten vanhemmillä ei aina ole rohkeutta kysyä samoista asioista monta kertaa tai ilmoittaa työntekijälle, jos he eivät ole täysin ymmärtäneet tämän välittämää viestiä. Tämä taas tuottaa työntekijälle paineita ja vaatimusta olla vielä tavallista enemmän läsnä vuorovaikutustilanteissa. Työntekijän tulee olla erityisen herkkä kuulemaan ja tarkkailemaan tilanteita. Haastavaksi työntekijät kertoivat myös siitä, että usein heidän puhuessaan maahanmuuttajavanhemmille saattavat nämä vain hymyillä ja nyökytellä päätään. Tällöin työntekijä uskoo viestinsä menneen perille, vaikka näin ei välttämättä aina ole ja näin syntyy helposti ikäviä väärinkäsityksiä.

Kunnioittava asenne on toisen ihmisen arvostamista ja hyväksymistä. Arvostava asenne ilmenee ajatuksina ja sitä kautta tekoina. Avoimuus ja myönteisyys auttavat ihmistä ymmärtämään, että häntä kunnioitetaan sekä arvostetaan ja jokainen ihminen haluaa tulla hyväksytyksi sellaisena kuin hän on ilman ehtoja. Kunnioittavan suhteen luominen on haaste erilaisen perheen, erilaisen perhekulttuurin ja erilaisten arvojen kohdatessa. Ihmisen on helpompi hyväksyä toimintatavat, jotka ovat lähellä hänen omiaan ja toisaalta vierastaa helpommin sitä, mikä tuntuu kaukaiselta tai muuten sopimattomalta. Kuuntelemisen kautta voidaan oppia hyväksymään, ymmärtämään ja kunnioittamaan toista ihmistä. Kunnioitus puolestaan helpottaa vuorovaikutuksen syntymistä, jossa on mahdollista tuoda asioita esiin peittelemättä ja teeskentelemättä. Toimimalla ja puhumalla rehellisesti ja avoimesti osoitetaan toiselle kunnioitusta, kun taas toiselta merkittävien asioiden salaaminen on viesti kunnioituksen arvostuksen puutteesta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 34–35.)

Haastateltavilta välittyi haastatteluissa arvostus maahanmuuttajavanhempia kohtaan ja he pyrkivät aina parhaansa mukaan osoittamaan kunnioituksensa heitä kohtaan, kuten suomalaistenkin lapsien vanhempia kohtaan. Maahanmuuttajalasten vanhempien kanssa kuitenkin pyritään huomioimaan vielä erilaisen kulttuuritaustan kunnioitus, joka näkyy päivittäin kanssakäymisessä heidän kanssaan. Haastateltavat kuitenkin kokivat, että maahanmuuttajavanhemmat kunnioittavat heitä ja että heillä on yleensä erittäin hyvät tavat. Kukaan ei myöskään puhunut, että maahanmuuttajavanhemmat olisivat koskaan olleet heitä kohtaan epäystävällisiä. Kaikki olivat sitä miel-

tä, että maahanmuuttajavanhemmat ovat aina olleet työntekijöitä kohtaan erittäin ystävällisiä ja kunnioittavia.

Kuitenkin haastatteluissa tuli ilmi sellainen asia, että joskus työntekijät kokevat maahanmuuttajavanhempien kanssa vuorovaikutustilanteissa olevan vaikeaa omien rajojen pitäminen. Eri kulttuureissa on erilaiset tavat käyttäytyä vuorovaikutustilanteissa ja suomalaisille on hyvin yleistä omien rajojensa vaaliminen. Työntekijät kertoivat, että välillä tuntuu hieman kiusalliselta, kun maahanmuuttajavanhempi on hyvin tuttavallinen työntekijää kohtaan. He kertoivat joillakin olevan tapana tulla hyvin lähelle, jolloin työntekijä itse saattaa ottaa pari askelta taaksepäin reaktiona siihen tunteeseen, että hänen rajansa ylitetään. Työntekijät eivät kuitenkaan kokeneet sen olevan kunnioittamisen tai arvostamisen puutetta, vaan yksinkertaisesti he ajattelivat sen johtuvan joillekin kulttuureille tyypillisestä eloisuudesta viestinnässä.

Myös luottamus on erittäin tärkeää vuorovaikutuksessa ja se rakentuu edellä mainittujen kuulemisen ja kunnioituksen periaatteista. Luottamuksen syntyyn tarvitaan aikaa, yhteisiä kohtaamisia ja vuoropuhelua. Useiden vanhempien mielessä luottamus päivähoidon työntekijöihin rakentuu työntekijän ja lapsen välisestä suhteesta eli siinä millä tavalla työntekijät välittävät tietämystään ja tuntemustaan lapsesta. Kasvattajan herkkä ja ainutlaatuinen suhde lapseen herättää vanhemmissa luottamusta ja turvallisuutta lapsen hyvästä hoidosta. Luottamuksen muodostumisessa on myös tärkeää vanhempien tunne mahdollisuudesta vaikuttaa lapsensa hoitoon, kasvatukseen ja opetukseen liittyviin asioihin. Arkinen ja päivittäinen vuoropuhelu lapseen liittyvistä asioista luo perustan luottamukselle ja mahdollistaa yhteisen ymmärryksen lapsesta. Kasvatuskumppanuuden keskeinen tavoite onkin luoda luottamuksellinen ilmapiiri kaikelle työntekijän ja vanhempien vuoropuhelulle. (Kaskela & Kekkonen 2006, 36–37.)

Haastateltavien mielestä he pystyvät useimmiten luomaan luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen maahanmuuttajalastenvanhempien kanssa. Luottamus heidän mukaansa näkyy esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, kun maahanmuuttajavanhempi kertoo hyvin avoimesti asioistaan työntekijälle ja uskaltaa pyytää apua asioiden hoitamisessa. Työntekijät kertoivat, että he pyrkivät aina parhaansa mukaan auttamaan ja neuvomaan vanhempia erilaisten asioiden hoitamiseen liittyvissä asioissa, vaikka

joskus asiat ovat sellaisia, etteivät he koe niiden kuuluvan heidän työnkuvaansa eivätkä välttämättä liity lapsen päiväkodissa olemiseen. Työntekijät kokevat kasvatuskumppanuuden tärkeäksi osaksi työtään ja he sanoivat haluavansa olla paljon vanhempien tukena. Etenkin maahanmuuttajaperheiden kohdalla työntekijät pitivät tärkeänä, että koulumaailmaan astuttaessa vanhemmat osaisivat jo hoitaa suurimman osan lapseen liittyvistä asioista itse omatoimisesti. Työntekijöiden mukaan koulu maailmassa ei enää ole mahdollisuutta tämän kaltaiseen tukeen ja yhteistyöhön kuin päivähoitossa.

Viimeinen tärkeä periaate kasvatuskumppanuuden ja vuorovaikutussuhteen syntymiselle on dialogi. Se on puolestaan avain kuulemisessa, sillä vain kuuleva suhde voi synnyttää aitoa vuoropuhelua, jossa on tilaa kaikkien osapuolten tulla näkyviksi omine ajatuksineen. Dialogi toteutuu tasa-arvoisessa puheessa, jossa toisen tietämys ei ole merkityksellisempää ja arvokkaampaa kuin toisen. Se määritellään taidoksi ajatella, puhua ja toimia yhdessä. Siinä luodaan yhteistä ymmärrystä ja sovitetaan yhteen erilaisia tulkintoja todellisuudesta. Dialogisessa kasvatusilmapiirissä on tärkeää luoda työntekijöiden ja vanhempien välille hyvä keskusteluilmapiiri. (Kaskela & Kekkonen 2006, 38.)

Päivähoidon työntekijät ajattelevat vanhempien kanssa käytävän dialogisen keskustelun olevan erittäin tärkeää. Tämän vuoksi maahanmuuttajalasten vanhempien kohdalla he yrittävät aina parhaansa mukaan kertoa lapsen kuulumisista vanhemmille. Työntekijöiden mielestä on erittäin tärkeää, että he pystyisivät edes jotenkin välittämään vanhemmille lapsen päiväkotipäivän kulusta tärkeimmät asiat. Harmillista heidän mukaansa on se, että joskus vanhemmat häpeilevät hieman omaa suomen kielen osaamistaan ja tällöin ehkä mieluummin jättävät kysymättä tai puhumatta työntekijöiden kanssa asioista. Tämä omalta osin vaikeuttaa luottamuksellisen vuoropuhelun syntyä työntekijöiden ja vanhempien välille.

Kaikki vanhemmat kuitenkin eivät pelkää esittää kysymyksiä ja yrittävät parhaansa mukaan kommunikoida työntekijöiden kanssa. Työntekijät olivat erittäin mielissään siitä, että jotkut vanhemmista uskaltavat kysellä työntekijöiltä esimerkiksi eri sanoja. Lisäksi työntekijöille on myös palkitsevaa se, että toiset vanhemmat todella tuovat oman panoksensa vuorovaikutussuhteen syntymiseen. Tämä näkyy esimerkiksi yri-

tyksenä saada keskustelua aikaiseksi, vaikka siinä käytettäisiin montaa eri kieltä sekaisin.

Tietojen vastaanottamisen kanssa on myös välillä ilmentynyt ongelmia. Työntekijöistä tuntuu joskus siltä, etteivät maahanmuuttajalasten vanhemmat aina luota heidän ammattitaitoonsa. Työntekijät kuitenkin itse kokevat, että heillä on korkea ammattitaito ja että he tietävät mitä tekevät. Heille kuitenkin on välillä välittynyt tunne siitä, että maahanmuuttajavanhemmat saattavat epäillä tätä eivätkä aina luota siihen, että henkilökunta tietää mistä puhuu ja varmasti myös osaa kyseisen asian.

Haasteista huolimatta työntekijät kokivat, että kasvatuskumppanuus ja vuoropuhelu maahanmuuttajavanhempien kanssa sujuvat yleisesti ottaen hyvin. Yhteistyö onnistuu pienistä ristiriidoista sekä väärinkäsityksistä huolimatta ja työntekijät olivat sitä mieltä, että perheiden kanssa pystytään useimmiten pitämään avoimet välit. Päivähoidon ja vanhempien molempien panos hyvän kasvatuskumppanuuden ja yhteistyön syntymiselle on tärkeää, sillä kuitenkin loppujen lopuksi vuorovaikutuksen syntymiseen tarvitaan aina kaksi osapuolta eikä vastuu sen luomisesta ole ainoastaan työntekijöiden hartioilla.

5.3 Kasvatus eri kulttuureissa ja sen luomat haasteet

Päivähoidon henkilökunta kohtaa arjessa monista eri maista ja kulttuureista tulleita maahanmuuttajaperheitä. Jokaisessa kulttuurissa kasvatukselle nähdään omat painopisteensä, jotka saattavat erota suomalaisesta kasvatuskulttuurista. Samalla myös jokaisen perheen sisällä on omat sääntönsä ja tapansa toimia. Oman kasvatuksemme myötä olemme itse aikanaan omaksuneet kulttuurimme arvot ja normit. Päivähoidon henkilökunta siirtävät omaksumansa arvot eteenpäin kasvattaessaan lapsia, samoin tekevät myös maahanmuuttajalasten vanhemmat omassa kodissaan. Näin ollen maahanmuuttajalapsi kasvaa kahden kulttuuriperinteen vaikutuksen piirissä. Tämä ei

välttämättä aiheuta lapselle ristiriitoja, sillä hän voi oppia, että päivähoitossa vallitsevat toiset normit ja tavat kuin kotona. (Kulttuurien kohtaaminen päivähoitossa 1988, 38.) Usein arjessa päivähoiton henkilökunta saattaa törmätä myös aivan tavallisissa tilanteissa lapsen toimintaa päiväkodissa rajoittaviin kulttuurieroihin. Näistä esimerkkinä romanikulttuuriin kuuluva mies ”ei tartu tiskirättiin”, joten romanipojat eivät päiväkodissa pyyhi pöytiä. Islaminuskossa taas työt eivät välttämättä saa leikkiä poikien kanssa. Henkilökunta kuitenkin kertoi keskustelujen vanhempien kanssa auttavan näiden asioiden selvittämisessä.

Päivähoiton henkilökunta on tekemisissä monien hyvinkin erilaisten kotien ja perheiden kanssa. Henkilökunnalta vaaditaan harkintakykyä ja joustavuutta sekä usein myös hienotunteisuutta. (Pyykkö ym. 1985, 117.) Monissa kulttuureissa on erilaisia hierarkioita eli arvojärjestyksiä. Useissa kulttuureissa on yleistä, että itseä vanhempaa henkilöä tulee aina kunnioittaa ja totella. Tästä myös haastateltavat puhuivat. He kertoivat joskus kohdanneensa tilanteen, jossa vanhemmat sallivat vanhempien lasten kurittaa pienempiä lapsia fyysisesti. Tällaisissa tilanteissa yleensä oli kyse siitä, etteivät pienemmät lapset olleet totelleet vanhempia lapsia. Tähän puututtiin ja selvitettiin, ettei Suomessa sallita lasten fyysistä kurittamista. Haastatellut kuitenkin muistelivat, ettei tämän kaltaisia tapauksia olisi kovinkaan usein tapahtunut. Monesti suomalaisissakin perheissä on paljon asioita, joihin pitää puuttua.

Haastatellut kertoivat maahanmuuttaja vanhempien joskus kokevan, ettei Suomessa pidetä lapsille tarpeeksi kuria ja rajoja. Rajat ovatkin joka kulttuurissa erilaisia ja maahanmuuttaja vanhemmat ovat toivoneet päiväkodin rajoja ja rangaistuksia selkeämmiksi. Työntekijät kertoivat, että usein maahanmuuttajalapsen tullessa päivähoidon hän on saattanut olla aikaisemmin hoidossa paikassa, jossa lapsella on toiminnalla ollut hyvin tiukat raamit. Tietysti myös päivähoitossa on ohjelmaa, jota toteutetaan suunnitelmallisesti. Kuitenkin päivähoito kannattaa omaehtoista leikkiä, jolle on aina varattu paljon aikaa päiväkodin päivässä. Vanhempia saattaa hämmentää, kun he näkevät lapsensa vertaisryhmässä muiden kanssa leikkimässä. Tällöin lapset usein saattavat olla hieman vallattomia, kun he riemuitsevat ja hyppelevät leikkien lomassa. Työntekijät ajattelivat, että tämä ehkä aiheuttaa vanhemmille joskus tunnetta, ettei suomalaisessa päivähoitojärjestelmässä pidetä tiukkaa kuria ja rajoja.

Haastatteluissa tuli esille myös puhtauden arvostaminen. Päiväkodeissa kiinnitetään paljon huomiota myös puhtauskasvatukseen ja lapsia opetetaan pienillä asioilla kiinnittämään näihin huomiota pienestä pitäen. Usein päiväkodeissa tämä näkyy esimerkiksi käsien pesuista huolehtimisena ja pöytien pyyhkimisenä. Lisäksi päiväkodeissa on siistijöitä, jotka huolehtivat tilojen puhtaudesta. Päiväkodissa peruspuhtautta arvostetaan, mutta työntekijöiden mielestä kuitenkin lapsen leikkiessä ja touhutessa aina sattuu kaikenlaista eikä pieni sekasotku tai ruokatahra vaatteissa ole maata mullistavaa. Jotkut maahanmuuttajavanhemmat kuitenkin selvästi arvostavat puhtautta erilalla kuin suomalaiset. Tämä tuli esiin esimerkkinä, kun eräs maahanmuuttajalapsen äiti aina hakemaan tullessaan ryhtyi ensimmäisenä puhdistamaan lapsen vaatteita. Työntekijöitä tämä hieman huvitti, sillä he eivät näe suurena ongelmana pieniä väli-palan jälkiä lapsen vaatteissa.

Työntekijät pohtivat myös sitä, etteivät kaikki maahanmuuttajavanhemmat aina ole täysin ymmärtäneet päiväkodin merkitystä. Päiväkoti kuitenkin on hoitopaikka lapselle siksi ajaksi, kun vanhempi ei itse pysty lapsen kanssa olemaan. Lapsen päivähoito on kuitenkin perheelle tarjottua sosiaalipalvelua, joka mahdollistaa muun muassa lapsen vanhempien työhön menemisen ja tukee vanhempien antamaa kasvatusta tarjoamalla lapselle monipuolisen kasvuympäristön (Pyykkö ym. 1985, 20). Työntekijät kertoivat törmänneensä juuri tähän ongelmaan. Useat maahanmuuttajavanhemmat pitävät mielellään lapsiaan päiväkodissa liian pitkiä päiviä. Vanhemmat tuovat lapsen heti, kun päiväkoti aukeaa ja hakevat vasta, kun sulkemisaika on lähellä. Myös erilaisten lomien aikaan vanhemmat olisivat mielellään tuoneet lapsen hoitoon eivätkä meinanneet millään ymmärtää, että myös päiväkoti on tällöin kiinni. Työntekijöiden mielestä kyseessä saattaa olla ilmiö, että maahanmuuttajavanhempi ehkä ajattelee ottavansa päiväkodista kaiken mahdollisin irti, kun kuitenkin on maksava asiakas. Tällaisissa tilanteissa työntekijät ovat puuttuneet asiaan ja selvittäneet, että lapsen on hyvä saada viettää myös aikaa kotona, sillä päiväkoti on vähän kuin lapsen työpaikka. Työntekijät kertoivat korostaneensa vanhempien ja lapsen yhteistä aikaa sekä sen merkitystä.

6 MAAHANMUUTTAJALASTEN JA HEIDÄN VANHEMPIENSA KOHTAAMISEEN KÄYTETYT RATKAISUT

6.1 Monikulttuurisuus- ja kasvatusosaaminen varhaiskasvatuksessa

Kuten jo aikaisemmin olemme maininneet, yhteiskuntamme on monikulttuuristunut viime vuosien aikana ja se luo jatkuvasti uusia haasteita hyvinvointipalvelujen järjestämiselle kuten myös päivähoidolle. Väestörakenteessa täysin suomenkielisten perheiden määrä on laskenut ja niiden lasten määrä, joiden kotona vähintään toinen vanhemmista puhuu muuta vierasta kieltä kuin suomea, ruotsia tai saamea on lisääntynyt. Tämän vuoksi myös monikulttuuristuvassa toimintaympäristössä varhaiskasvatuksen henkilöstö tarvitsee sekä perus- että täydennyskoulutusta ihmissuhde- ja kohtaamistaitojen vahvistamiseen sekä kielen opettamisen menetelmistä. (Maahanmuuttajatyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa 2007, 16–17.)

Maahanmuuttajataustaisten lasten, kuten muidenkin lasten varhaiskasvatuksen toteutumisen laatu perustuu ensisijaisesti työntekijöiden kasvatusosaamiseen. Kasvatusosaaminen on kykyä nähdä mikä on olennaista ihmisenä kasvamisessa ja mitkä ovat sellaisia kasvatuksellisia tavoitteita, sisältöjä ja menetelmiä, jotka auttavat lasta kasvamisen prosessissa. Maahanmuuttajataustaisen lapsen ja perheen asiakkuus päivähoidossa edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä muun muassa suomen tai ruotsin kielen opettamisen taitoja ja osaamista oman äidinkielen oppimisen tukemisessa sekä kulttuuri- ja uskontokasvatuksen toteuttamisessa. Työntekijän ihmissuhde- ja kohtaamistaidot sekä kulttuurien tuntemus korostuvat, silloin kun lapsen ja perheen kulttuuritausta ei ole suomalainen. (Maahanmuuttajatyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa 2007, 28.)

Varhaiskasvattajien monikulttuurisuusosaamisen vahvistaminen on tärkeää maahanmuuttajataustaisen lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi päivähoiton arjessa. Sosiaali- ja terveysalan ministeriön varhaiskasvatuksen maahan-

muuttajatyön kehittämisjaoston tekemän kyselyn mukaan varhaiskasvatuksen henkilöstön mukaan maahanmuuttajaosaamisen vahvistamista tarvitaan erityisesti lapsen oman äidinkielen tukemiseen, suomi tai ruotsi toisena kielenä opetuksen järjestämiseen ja oppimisen sekä opettamisen periaatteista. Osaamisen lisäämistä tarvitaan myös toiminnallisen kaksikielisyyden periaatteista, maahanmuuttajalasten kielen kehityksen häiriöistä sekä oppimateriaalien laatimisesta. Varhaiskasvatuksen henkilöstö kaipaa tukea suomi tai ruotsi toisena kielenä - opetuksen suunnitelmallisuuden toteuttamiseen sekä toisen kielen opettamisen menetelmien systemaattiseen käyttöön. Osaamisen vahvistusta tarvitaan myös ehdottomasti vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön. (Maahanmuuttajatyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa 2007, 28.)

Haastatteluja tehdessämme ei Porin kaupungilla ollut vielä mitään yhtenäistä toimintamallia tai toimintamenettelyjä maahanmuuttajien kohtaamista varten. Haastattelussa tuli myös esiin, että tärkeät työvälineet kuten varhaiskasvatussuunnitelma on vasta nyt tulossa käyttöön vieraalla kielellä. Haastattelemamme päiväkodit olivat siis itse luoneet omia hyväksi havaittuja keinoja toimia maahanmuuttajaperheiden kanssa. Halusimme tietää minkälaisia ratkaisuja päiväkodit käyttivät kohdatessaan erilaisia haasteita ja tuloksena saimme erilaisia keinoja kieliongelmiensa ratkaisemiseksi ja maahanmuuttajalasten ennakoimiseen sekä huomioimiseen liittyviin asioihin. Lisäksi keskustelimme haastateltavien kanssa heidän koulutuksistaan ja ajatuksistaan koulutuksen lisätarpeeseen.

6.2 Kieliongelmiin käytettyjä ratkaisuja

Kieliongelmiensa ratkaisusta puhuttaessa haastatelluille työntekijöille ensimmäisenä mieleen nousivat tulkit, joita hallintolain mukaan tulisi tarvittaessa saada. Lain mukaan viranomaisen on järjestettävä tulkitseminen ja kääntäminen asiassa, joka voi tulla vireille viranomaisen aloitteesta, jos romani- tai viittomakieltä taikka muuta kieltä käyttävä asianomainen ei osaa viranomaisessa käytettävää suomen tai ruotsin

kieltä. Asia tulee tulkita sellaiselle kielellä, jota asianosaisen voidaan todeta asian laatuun nähden riittävästi ymmärtävän. (Hallintolaki 6.6.2003/434, 26 §)

Haastatellut kertoivat, että vanhempien kanssa järjestettäviin neuvotteluihin he yleensä tarvittaessa saavat tulkin. Työntekijät kuitenkin ajattelivat, että tulkki on aina kallis ja melko monimutkainen ratkaisu. He kertoivat, ettei tulkin välityksellä keskustelu ole helppoa. Neuvotteluissa työntekijät halusivat muodostaa vuorovaikutuksen itsensä ja vanhemman välille, mutta tämä ei aina ole mahdollista. Tulkin ollessa paikalla työntekijät joutuvat kertomaan asian tulkille, joka puolestaan välittää sen vanhemmalle. Lisäksi työntekijät kertoivat, että tällaisissa neuvotteluissa hankalaa on aina se, etteivät he voi tarkkaan tietää miten tieto menee perille. He mainitsivat myös joskus törmänneensä tilanteisiin, jolloin tulkkia hankittaessa esimiehiltä on saattanut tulla toive, että neuvottelussa yritettäisiin pärjätä ilman tulkin apua. Mielestämme tämä viestittää tulkin merkityksen aliarvioimisesta ja siitä ettei aina ymmärretä sen tärkeyttä kasvatuskumppanuuden ja hyvän yhteistyön toteutumisessa. Lisäksi työntekijät kokivat ikäväksi sen, että tulkit pitää yleensä tilata toiselta paikkakunnalta ja sen, että tulkkien määrä on ainakin toistaiseksi rajallinen. Tulkeilla on myös merkitystä kotouttamiseen, sillä hyvin järjestetyt tulkkauspalvelut edistävät myös maahanmuuttajan kotoutumisen edellytyksiä suomalaiseen yhteiskuntaan. Tulkkaus edistää myös maahanmuuttajien kielellistä tasa-arvoa ja tärkeää olisi, että viranomaiset tuottaisivat ja kääntäisivät esitteitä ja lomakkeita palveluistaan sekä niiden keskeisistä sisällöistä paikkakunnalla eniten käytetyille kielille. (Maahanmuuttajatyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa 2007, 31.)

Työntekijät toivat esiin tulkkien tarpeen myös päiväkodin arjessa toimittaessa. Heidän mukaansa olisi hienoa, jos tulkin voisi saada esimerkiksi ryhmään maahanmuuttajalapsen ensimmäiseksi viikoksi. Näin lapsen olisi helpompi päästä mukaan päiväkodin arkirytmiiin ja mahdollisesti saataisiin jonkinlainen vuorovaikutussuhde alulle työntekijän ja lapsen välille. Tämä voisi myös antaa lapselle turvallisuudentunnetta, kun päiväkodissa olisi edes yksi aikuinen, joka ymmärtää häntä hänen omalla kielellään. Eräs haastateltava totesi naurahtaen arkea helpottavan, jos tulkki saataisiin joka maanantai esimerkiksi tulkkaamaan maahanmuuttajavanhemmille viikko-ohjelma.

Käytännön työväleinä työntekijät kertoivat työskennellessään lasten kanssa he usein käyttävät kuvakortteja, joista on apua sanojen ja niiden merkitysten opettelemisessa. Kuvakorteilla on muun muassa havainnollistettu lapsille päivän rytmiä muodostamalla päivän tapahtumat korttien avulla. Lisäksi lapsille näytetään konkreettisesti jokin esine ja nimetään se suomeksi. Usein myös yritetään saada lapsi toistamaan sanoja työntekijän perässä. Näin lapselle hahmottuu pikkuhiljaa sanojen merkitykset. Työntekijöiden mielestä tärkeää on myös pyrkiä samaistumaan lapsen asemaan ja kuvitella itsensä siihen tilanteeseen, että tulee vieraaseen ympäristöön, jossa kaikki on outoa eikä ymmärrä mitään mitä muut puhuvat. Tämän avulla he pyrkivät miettimään tarkemmin omaa käyttäytymistään ja toimintatapojaan.

Kielellisistä syistä johtuvissa vuorovaikutusongelmissa vanhempien kanssa työntekijät kertoivat usein käyttävänsä myös lasta jonkinlaisena tulkkina, kun lapsi useimmiten omaksuu kieltä nopeammin kuin vanhemmat. Vaikka näin olisikin, lasta ei ikinä saisi käyttää tulkkina (Räty 2002, 168). On kuitenkin ymmärrettävää, että arjen tilanteissa lapsen tulkkia apu helpottaa pienien tietojen välittämisessä ja asioiden selvittämisessä. Mielestämme tärkeää olisi, ettei lapsi kuitenkaan olisi aina tiedon välittäjänä, vaan myös työntekijä pyrkisi itse aktiivisesti kommunikoimaan vanhemman kanssa. Näin myös vanhemman suomenkielen taitojen kehittymistä tuetaan.

Työntekijöiden mielestä erittäin tärkeää on pitää välit vanhempien kanssa mahdollisimman avoimina. He kokivat, että haastavissa vuorovaikutustilanteissa sekä työntekijät että vanhemmat saavat myös tukea toisiltaan ottamalla asiat rohkeasti esiin ja aktiivisesti kyselemällä niistä. Kuitenkin tilanteet ovat varmasti molemmille yhtä vaikeita, jolloin tämä tuki tulee tarpeeseen. Haastateltavat ovat myös käytännön kautta oppineet, että aina on hyvä varmistaa, että tieto on saavuttanut vanhemmat ja he ovat ymmärtäneet sen oikein. Tämän kanssa on joskus ollut ongelmia ja väärinkäsityksiä.

Työntekijät ovat myös keskenään sopineet, että kuka tekee tiiviimmin työtä maahanmuuttajaperheen kanssa. He ovat esimerkiksi miettineet kenellä työntekijöistä on paras kielitaito tai tietämys eri kulttuureista. Näin usein saatetaan sopia työntekijöiden kesken kuka ottaa tietyn maahanmuuttajaperheen aluksi ikään kuin omalle vastuulleen ja huolehtii erityisesti aluksi vuorovaikutuksen syntymisestä ja muutenkin

maahanmuuttajaperheen asioista huolehtimisesta. Tämä vaikuttaa myös luottamuksen syntymiseen asiakkaan ja työntekijän välille. Tulisi kuitenkin välttää tilannetta, jossa maahanmuuttajavanhempi tukeutuu liikaa yhteen työntekijään ja haluaa asioida ainoastaan hänen kanssaan. Tällainen tilanne saattaa kuormittaa työntekijää liikaa eikä käytännössä ole mahdollista, että aina sama työntekijä olisi paikalla.

Kaksikielisyyden tukemiseen päivähoidossa on pyritty kiinnittämään yhä enemmän huomiota. Konkreettiseksi työnvälineeksi Porin kaupungin päivähoidon työryhmä on kehittänyt ”Suomi toisena kielenä – suunnitelman”, joka on otettu käyttöön Porin kunnallisissa päiväkodeissa syksystä 2010 alkaen. Suomi toisena kielenä – opetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen kaksikielisyyttä. Käytännössä äidinkielen opettaminen jää ennen kouluikää kodin ja vanhempien tehtäväksi, kun päivähoidossa panostetaan lapsen suomen kielen taidon kehittämiseen. Jokaisella lapselle tehdään oma kielen oppimisen suunnitelma, joka liitetään osaksi hoito- ja kasvatussuunnitelmaa. Lapsen kielitaidon kehittymistä seurataan ja arvioidaan säännöllisesti. Tavoitteena on että lasten kielitaito arvioidaan kaksi kertaa vuodessa esimerkiksi lapsen kielellisen kartoituksen kehitetyllä Kerttu-testillä. Näin voidaan ajoissa löytää ne lapset, jotka tarvitsevat paljon tukea ja etsiä heidän kielenkehitystään parhaiten vahvistavat menetelmät. (Sajama 2005, 9.) Haastatellut uskoivat S2-materiaalin auttavan lapsen kielellisen kehityksen tukemisessa, vaikka materiaali oli heille haastatteluvaiheessa keväällä 2010 tuntematon. He olivat kuitenkin kuulleet suunnitelmasta ja tiesivät, että se tulee seuravana syksynä käyttöön. Työntekijät olivat tyytyväisiä siitä, että tähän isoon haasteeseen on alettu kiinnittää huomiota ja on luotu käytännön apuvälineitä maahanmuuttajalasten kanssa työskentelyyn.

6.3 Maahanmuuttajaperheen ennakointi ja huomioiminen päiväkodissa

Työntekijät kertoivat haastatteluissa kuinka heidän päiväkodeissaan maahanmuuttajalapsi otetaan vastaan ja kuinka he ennakoivat maahanmuuttajalapsen tulon. Olimme yllättyneitä, kun joissakin päiväkodeissa kerrottiin maahanmuuttajalapsen tulon olevan sama asia kuin suomalaisen lapsen saapuminen päivähoitoon. He kokivat, ett-

ei heidän tarvitse valmistautua tai huomioida lapsen tuloa ryhmään mitenkään. Jotkut kertoivat käyneen myös niin, että he ovat saaneet tiedon lapsen saapumisesta päivää ennen, jolloin ei oikein ole mahdollisuutta ennakoida tuloa sen kummemmin. Kuitenkin suurin osa haastateltavista oli sitä mieltä, että olisi hyvä yhdessä puhua ja miettiä miten lapsi otettaisiin vastaan.

Moni haastatelluista koki tärkeäksi, että työntekijä itse hakisi edes jotain tietoa siitä maasta, josta lapsi on kotoisin. Työntekijät pitivät olennaisena, että he tietäisivät edes sellaisia perusasioita kuin missä maa sijaitsee ja mitä kieltä siellä puhutaan. Lisäksi he halusivat tietää jotain lapsen kulttuurin tyypillisimpiä piirteitä, jotka saattavat tulla esiin myös päiväkodin arjessa. Haastellut kokivat tärkeänä, että he selvittävät etenkin uskontoon liittyvistä rajoitteista. Työntekijöiden pitää tietää ainakin uskontoon liittyvistä ruokailutottumuksista, jotta lapselle osataan varata oikea ruoka. Vastakohtana oli myös työntekijöitä, jotka olivat sitä mieltä, ettei heidän vastuullaan ole selvittää tietoja lapsen kotimaasta. Se ei heidän mielestään ollut heidän tehtävänsä eikä heillä ole siihen aikaa. Me ajattelemme, että kyse on työntekijän omasta aktiivisuudesta ja kiinnostuksesta selvittää näitä tietoja. Tämä kuitenkin varmasti helpottaa lapsen vastaanottamista ja vanhempien kohtaamista kuin on edes joitakin perustietoja selvillä. Myös perheelle saattaa välittyä tunne, että he ovat tervetulleita, jos työntekijä on nähnyt vaivaa ja ottanut asioista selvää.

Lapsen saapuessa päiväkotiin voidaan ryhmästä valita yksi työntekijä, joka aluksi toimii niin sanottuna ”omahoitajana”. Tämä selvittelee aluksi lapsen asioita ja auttaa lasta sopeutumaan sekä päiväkodin arkeen että ryhmään. Kuten jo aikaisemmin olemme maininneet tämä voi helpottaa myös vuorovaikutussuhteen sekä luottamuksen syntyä vanhempien ja päivähoidon henkilöstön välille. Eräs haastateltu kertoi tapauksesta, jossa hän oli ensimmäiset päivät kulkenut koko työvuoronsa ajan lapsen kanssa yhdessä. He olivat tehneet päivän askareet yhdessä ja näin aikuinen oli saanut lapseen hyvän kontaktin. Näin lapsella on mahdollisuus muodostaa turvallinen suhde yhteen aikuiseen. Tämän jälkeen lapsen on helpompi luottaa myös muihin aikuisiin ja tutustua rohkeammin ryhmään. Aina kuitenkin ei ole tarpeen irrottaa yhtä työntekijää maahanmuuttajalasta varten, sillä tuen tarve on myös paljon lapsesta kiinni. Tuen tarve on usein kiinni lapsen taustoista ja maahanmuuttajuuteen johtaneista syistä. Tämän vuoksi työntekijöiden olisi hyvä tietää, minkä takia perhe on muuttanut

Suomeen. Maahanmuuttajalapsen tulevat erilaisista oloista ja joillakin voi olla takanaan hyvinkin traumaattisia kokemuksia esimerkiksi sodan keskeltä tulleilla pakolaisilla.

Haastatelluista tärkeää on kunnioittaa maahanmuuttajien omaa kulttuuria ja sen vuoksi heistä kaikki vanhempien kanssa käytävät keskustelut ovat tärkeitä. Eräässä haastattelussa tuli ilmi, ettei kyseisessä päiväkodissa pidetään ensimmäisen kuukauden jälkeen haastattelu maahanmuuttajavanhemmille. Tässä haastattelussa pyritään vielä syvemmin tarkastelemaan ja selvittämään päiväkodin arkeen vaikuttavia asioita heidän kulttuuristaan sekä uskonnostaan. He kokivat tärkeäksi, että osaavat toimia loukkaamatta tai tekemättä mitään hölmöä, mitä vanhemmat eivät hyväksyisi. Työntekijä kertoi, että he muun muassa varmistivat, että maahanmuuttajatyttö saa istua ryhmässä työskentelevän miespuolisen lastenhoitajan sylissä ja muutenkin toimia tämän kanssa. Itse ajattelimme, että tällaisesta yhteistyöstä perheen kanssa välittyy aito kunnioitus ja halu toimia yhdessä. Näin myös pyritään selvästi välttämään väärinkäsityksiä ja ristiriitoja perheen kanssa.

Moni maahanmuuttajaperhe oli saanut myös vertaistukea toisilta maahanmuuttajilta. Toisinaan aikaisemmin samasta kulttuurista Suomeen muuttanut perhe auttaa vasta muuttanutta perhettä sopeutumaan yhteiskuntaan ja sen tapoihin. Maahanmuuttajavanhemmalle on varmasti pienempi kynnys tuoda lapsi esimerkiksi päivähoitoon, jos tietää siellä olevan tutun maahanmuuttajaperheen lapsi. Näin myös lapsen saattaa olla helpompi sopeutua päiväkotiin. Maahanmuuttajavanhemmat saavat apua ja neuvoja asioiden hoitamisessa toisilta maahanmuuttajavanhemmilta.

Työntekijät kokivat tärkeäksi perheitä kohdatessaan toisilta työntekijöiltä saadun kannustuksen ja tuen. Tuen ja kannustuksen merkitys korostuu etenkin silloin kuin kyseessä on maahanmuuttajaperhe. Muutenkin työntekijät olivat sitä mieltä, että työpaikan avoin ja hyvä ilmapiiri auttaa aina työskentelyä. Heille on tärkeää, että he pystyvät jakamaan ja keskustelemaan muiden työntekijöiden kanssa ajatuksistaan sekä heitä askarruttavista asioista. Usein tilanteet saattavat selventyä tai ratketa sillä, että voi ääneen pohtia ja kysyä neuvoja muilta työntekijöiltä.

6.4 Työntekijöiden koulutus liittyen maahanmuuttajiin

Olimme kiinnostuneita siitä, miten työntekijöiden eri koulutuksissa maahanmuuttajuus oli huomioitu. Maahanmuuttajuustietoutteen ja monikulttuurisuuden liittyvät opinnot on havaittu niin yliopisto, ammattikorkeakoulu kuin ammatillisessakin koulutuksessa pirstaleiseksi ja vaikeasti hahmotettavaksi kokonaisuudeksi. Aihealueisiin liittyvät opinnot eivät yleensä näy koulutuksissa otsikkotasolla, vaan ne ovat sisäänrakennettuja opintoihin, mikä vaikeuttaa sekä koulutuksen sisällön että laajuuden arvioimista. Yleisesti ollaan sitä mieltä, että aihepiiriin on kiinnitettävä entistä enemmän huomiota. Monikulttuurisuuden ja kaksikielisyyteen kasvaminen sekä kasvatuskumppanuuden haasteet ovat keskeisiä kehitysalueita myös koulutustarjonnassa. (Maahanmuuttajatyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa 2007, 33.)

Joidenkin työntekijöiden koulutuksessa maahanmuuttajuus ja monikulttuurisuus oli huomioita, mutta niihin liittyvä opetus oli ollut hyvin vähäistä. Toisilla taas ei ollut oman koulutuksen mukana tullut mitään opetusta liittyen maahanmuuttajuuteen. Haastatteluja tehdessä huomasimme, että ne joiden koulutuksessa oli käsitelty maahanmuuttajuutta, olivat selvästi nuorempia kuin ne joiden ammattiopinnoissa kyseistä asiaa ei oltu käsitelty ollenkaan. Näin ollen koulutusohjelmat ovat selvästi myös kehittyneet ja kiinnittäneet huomiota maahanmuuttajuuden ja monikulttuurisuuden kasvuun sekä niiden tuomiin haasteisiin.

Porin kaupunki järjestää melko paljon erilaisia koulutuksia, joista osa on myös koskenut maahanmuuttajuutta. Osa haastatelluista oli päässyt osallistumaan kyseisiin koulutustilaisuuksiin ja olivat pitäneet niitä informatiivisina. Ainoa ongelma kyseisissä koulutuksissa on se, ettei niihin mitenkään pääse kaikki työntekijät osallistumaan. Koulutustilaisuuksiin on yleensä tietyt kiintiöpaikat, jotka saattavat sisältää vain yhden paikan yhtä päiväkotiä kohden. Tämän lisäksi ei mitenkään olisi mahdollista, että kaikki työntekijät voisivat arkipäivänä irrottautua työstään ja lähteä mukaan koulutukseen. Tällöin tiedonvälittäminen koulutuksen sisällöstä jää siihen osallistuneen työntekijän vastuulle. Toisen kautta tuleva tieto ei voi korvata kokonaisen koulutuspäivän antia, sillä usein tieto siirtyy vain siten, että koulutuksesta saatu materiaali näytetään muille työntekijöille.

Kysyimme työntekijöiltä heidän mielipidettään lisäkoulutukselle ja sen tarpeelle. Useimmat kokivat, että kaikki koulutus on aina hyödyksi ja avuksi maahanmuuttajalasten kanssa työskennellessä. He kokivat, että lapsia on päivähoidon piirissä monesta erilaisesta kulttuurista sekä tulee yhä lisää, joten koulutusta erityisesti erilaisista kulttuureista tarvittaisiin. Työntekijöiden mukaan erityisesti olisi hyvä saada tietoja erilaisista uskonnoista ja niihin liittyvistä tavoista. Työntekijät huomauttivat myös, että koulutuksissa tulee usein esiin sellaisia asioita, joita ei itse edes huomaa ajatella työtä tehdessä. Koulutus kuitenkin usein antaa uusia näkökulmia ja auttaa työntekijää kehittämään itseään sekä työtapojaan.

On täysin selvää, ettei mikään koulutus voi antaa täydellisiä valmiuksia maahanmuuttajien kanssa työskentelyyn. Monet asiat opitaan vasta käytännössä työtä tehdessä, sillä jokainen maahanmuuttajaperhe kuten myös suomalainen perhe on erilainen ja jokainen perhe tulee huomioida yksilöllisesti. Työntekijät eivät itsekkään koe, että heidän tarvitsisi olla maahanmuuttajuuden asiantuntijoita. He kuitenkin näkevät tärkeänä, että heillä olisi edes perustiedot heidän kohtaamiensa perheiden kulttuuritaustoista. Tämä johtuu siitä, että he haluavat välttää tekemästä jotain mikä loukkaa vieraasta kulttuurista tullutta perhettä.

Olimme erittäin yllättyneitä eräiden haastateltavien asenteesta koulutusta kohtaan. Suurin osa kuitenkin halusi kehittää itseään koulutusten myötä, mutta muutamat työntekijät kokivat olevansa tarpeeksi taitavia ilman lisäkoulutusta. Mielestämme oli outoa, että työntekijät eivät ole halukkaita tilaisuuden tullen kehittää omia tietojaan ja taitojaan. Etenkin, kun tämä varmasti helpottaisi heidän omaa työtään ja olisi ehdottomasti myös maahanmuuttajalasten kannalta sekä tärkeää että hyödyllistä.

Haastatteluja tehdessä ja työntekijöiden kanssa keskustellessa aloimme pohtia myös omaa koulutusohjelmaamme sekä sen luomia valmiuksia toimia maahanmuuttajien kanssa. Sosiaalialan koulutusohjelmassa kuitenkin on ainoastaan yksi monikulttuurisuuteen liittyvä opintopaketti, jossa käsitellään hieman erilaisia kulttuureja eli hyvin suppeaksi jää monikulttuurisuus. Käytännön harjoittelujen kautta olemme kohdanneet maahanmuuttajia, mutta olemme itsekkin sillä kannalla, että koulutusohjelmissa tulisi ehdottomasti huomioida maahanmuuttajuus ja monikulttuurisuus laajemmin.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tutustua päiväkodin henkilökunnan kokemuksiin maahanmuuttajalasten ja heidän perheidensä tuomiin haasteisiin Porin kaupungin päivähoitossa sekä siihen kuinka näitä haasteita on eri päiväkodeissa ratkaistu. Saimme mielestämme hyvin ratkaistua opinnäytetyömme tutkimusongelman ja sen kautta muodostuneet tutkimuskysymykset. Henkilöstölle tehtyjen haastattelujen kautta saimme tietää laajasti erilaisista haasteista, joita he kohtaavat maahanmuuttajaperheisiin liittyen. Lisäksi saimme kuulla jokaisen haastattelemamme työntekijän omia ratkaisuja, joita on käytetty päiväkodin arjen sujumiseksi. Työntekijät ovat joutuneet itse soveltamaan erilaisissa tilanteissa parhaaksi kokemiensa ratkaisujen kautta, sillä mitään yhteistä toimintalinjaa Porin kunnallisessa päivähoitossa ei ole. Työntekijät myös kertoivat konkreettisia esimerkkejä erilaisista tilanteista maahanmuuttajaperheisiin liittyen, joihin ovat päiväkodin arjessa törmänneet ja kuinka he ovat niistä selvinneet omien ratkaisujen avulla.

Opinnäytetyömme tuloksina muodostui siis melko laaja kokonaisuus erilaisia haasteita, joita päivähoiton henkilöstö koki työskennellessään maahanmuuttajaperheiden kanssa. Haasteita ilmeni lasten kanssa arjessa toimimiseen ja erityisesti kieliongelmat sekä kulttuuriongelmat nousivat esiin. Kaikkien haastateltujen mielestä yhteisen kielen puuttuminen on haasteista suurin ja siihen työntekijät kaipaisivatkin toimintamalleja. Tällä hetkellä Porin päivähoito on alkanut kiinnittämään tähän huomiota, jonka seurauksena on erilaisten lomakkeiden ja esitteiden tekeminen englanniksi ja S2-suunnitelman käyttöönotto. Toinen suuri haaste oli kulttuurierot, joihin suhtauduttiin kunnioittavasti. Jokaisessa päiväkodissa haluttiin kunnioittaa maahanmuuttajaperheiden uskonnosta johtuvia kulttuurieroja. Kulttuuriongelmiin työntekijät toivoivat saavansa koulutusta erilaisista kulttuureista, jolloin heidän tietonsa ja ymmärryksensä näitä kohtaan kasvaisivat. Tämä taas helpottaisi käytännön työn tekemistä maahan-

muuttajaperheiden kanssa. Tällä hetkellä maahanmuuttajaperheiden taustojen selvittäminen on yksin työntekijöiden omalla vastuulla ja osa kokikin, ettei heillä ole aikaa etsiä tietoja esimerkiksi maahanmuuttajaperheiden kotimaista. Osalla puolestaan tässä taas näkyi selvä kiinnostuksen puute ja haluttomuus.

Oletimme, että yksi haaste olisi ehdottomasti muiden lasten ja vanhempien suhtautuminen sekä asenteet maahanmuuttajaperheisiin. Positiivista kuitenkin oli huomata, että tämän suhteen ei ollut syntynyt ”ongelmia”. Lapset ottavat maahanmuuttajalapsen vastaan eikä vanhempienkaan osalta ollut työntekijöiden mukaan näkynyt mitään negatiivista suhtautumista. Lapset myös sopeutuvat päiväkodin ryhmään ja arkeen yllättävän hyvin ja heidän kykyään toimia ryhmässä tuetaan ja kannustetaan erilaisin keinoin. Yksi haaste oli myös esiopetuksen järjestäminen, jonka toteuttamisen avuksi päiväkodeissa oli tehty erilaisia ratkaisuja.

Myös vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyi erilaisia haasteita, joista vahvimmin esiin nousi jälleen yhteisen kielen puuttuminen. Kuitenkin myös erilaiset kasvatukseen eri kulttuureissa nousivat esiin ja työntekijät ovat joutuneet joskus puuttumaan Suomessa kiellettyihin kasvatukseen. Näitä tapauksia kuitenkin on ollut harvoin ja niistä on selvitty suhteellisen hyvin. Kasvatuskumppanuus ja vuorovaikutus vanhempien kanssa koettiin tärkeäksi ja siihen pyrittiin panostamaan. Työntekijät ovat käyttäneet erilaisia ratkaisuja, mutta esimerkiksi tulkkipalvelujen toimivuutta ja niistä olevaa apua kyseenalaistettiin hieman.

Olemme aikaisemmin jo purkaneet melko yksityiskohtaisesti tutkimuksemme tuloksia eli erilaisia haasteita, joita päivähoitossa henkilöstön mukaan näkyi. Halusimme kuitenkin vielä lopuksi koota yhteen johtopäätöksiä, joita tuloksista voi muodostaa.

Työntekijät tiedostivat, että maahanmuuttajaperheet ovat kasvava asiakasryhmän myös päivähoitoyhteisöissä. Haastatellut myös näkivät maahanmuuttajuuden ja monikulttuurisuuden olevan osa nykypäivän yhteiskuntaa. Vaikka monikulttuuristuvan yhteiskunnan mukana tulee erilaisia haasteita, työskentely erilaisista kulttuuritaustoista tulevien ihmisten kanssa koettiin suurena rikkautena. Heidän mielestään maahanmuuttajaperheiden kanssa työskentely oli hienoa asiaa ja he kokivat sen myös itseään kehittäväksi.

Työntekijät kokivat, että monikulttuurisuuteen tulisi yleisesti kiinnittää enemmän huomiota myös kasvatuksen apuna käytettävissä materiaaleissa. Monikulttuurisuus saisi näkyä vahvemmin erilaisissa leluissa ja kirjallisuudessa. Työntekijät toivat esiin, että usein erilaisista kulttuuritaustoista tulevien lasten roolit olivat kirjoissa hyvin pieniä ja usein myös hieman ”hassuja” esimerkiksi tummaihoisen lapsi teki type-riä asioita, joille muut nauroivat. Kirjoilla ja erilaisilla leluilla voidaan kuitenkin vaikuttaa lapsen suhtautumiseen erilaisiin lapsiin. Lapsilla on taipumusta eläytyä vahvasti kirjojen satuihin eivätkä he aina erota mikä on todellisuutta ja mikä mielikuvituksen tuotetta. Lapsi saattaa omaksua sadusta luodun mielikuvan vastaamaan maahanmuuttajalapsia todellisuudessa.

Haastattelut saivat työntekijät pohtimaan toisinaan itsestäänselvyytenäkin pidettyjä haasteita sekä niiden ratkaisuja. Työntekijät refleктоivat samalla omia toimintatapojaan ja periaatteitaan maahanmuuttajalasten sekä heidän vanhempiansa kanssa työskentelystä. Itsellemme välittyi tunne siitä, että suurin osa haastatelluista halusi panostaa hyvään työskentelyyn maahanmuuttajaperheiden kanssa. He halusivat kehittää ammattitaitoaan ja pyrkiä entistä parempaan yhteistyöhön.

Opinnäytetyössä esiin tulleet haasteet näkyvät päiväkodin arjessa ja niihin kaivataan apukeinoja. Tarpeellisia olisivat nimenomaan konkreettiset työvälineet, jotka helpottaisivat sekä työntekijöiden työskentelyä maahanmuuttajaperheiden kanssa että maahanmuuttajaperheiden tuloa ja sopeutumista päiväkotiin. Kuten jo aiemmin olemme maininneet, haasteista ainoastaan kieliongelmiin on tällä hetkellä ryhdytty kiinnittämään enemmän huomiota ja luota materiaalia sen avuksi. Tärkeää olisi kuitenkin huomioida myös muiden haasteiden olemassa olo.

Koulutuksen tarve kasvaa monikulttuuristumisen myötä. Tämä tulisi huomioida erilaisten täydennyskoulutusten muodossa, johon kasvatushenkilöstö voisi osallistua. Lisäksi myös eri koulutusohjelmien perusopinnot tulisi päivittää vastaamaan nykypäivän vaatimuksia.

Porin kaupungin tulisi pyrkiä kiinnittämään huomiota tulevaisuutta ajatellen monikulttuurisuuden kasvamiseen myös varhaiskasvatuksessa. Yhteisen linjan ja toimin-

tatapojen luomiseksi voisi olla hyvä, jos Porin kaupunki harkitsisi myös oman monikulttuurisen päivähoiton ohjelman tekemistä. Monikulttuurisen päivähoiton ohjelman avulla voitaisiin kiinnittää huomiota esimerkiksi monikulttuurisen päivähoiton erityispiirteiden huomioimiseen ja tiedon lisääntymiseen. Ohjelmalla voisi olla myös selvä päämäärä kotouttamisen avuksi.

Lisäksi koemme, että tärkeää olisi saada päivähoiton henkilöstölle lisää työvälineitä arkeen perheiden kohtaamisen avuksi. Tällaisia työvälineitä ovat juuri mahdollisimman monet lomakkeet ja esitteet, joita käytetään perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä. Nämä tulisi saada mahdollisimman monella eri kielellä päiväkoteihin perheille jaettaviksi. Näin myös päivähoitoon tuleville ja jo olevilla maahanmuuttajasiakkaille saataisiin varmasti tervetullut tunne.

8 LOPPUPOHDINTA

Idea opinnäytetyömme aiheesta lähti alulle monikulttuurisuusopintojaksolla, jolloin ensimmäisen kerran syntyi ajatus siitä, että opinnäytetyömme voisi liittyä maahanmuuttajiin. Molemmilla oli kokemusta myös maahanmuuttajalapsien kohtaamisesta käytännön harjoittelujen kautta ja tämän lisäksi kohtasimme yhteisessä kesätyöpajassa maahanmuuttajalapsia ja heidän vanhempiaan. Koska molempia kiinnosti sama aihe, lähdimme yhdessä työstämään opinnäytetyötä liittyen maahanmuuttajaperheisiin. Halusimme liittää maahanmuuttajuuden ja päivähoiton, koska se on molempia kiinnostava työkenttä tulevaisuutta ajatellen.

Ryhdyimme tarkemmin jäsentelemään ajatuksiamme ja ideoita vuoden 2010 alussa tutkimussuunnitelman muodossa. Halusimme tutkimussuunnitelmasta perusteellisen ja huolellisesti tehdyn, jonka avulla tarkka päämäärä ja opinnäytetyön tarkoitus muodostuivat. Hyvin tehty tutkimussuunnitelma auttoi koko opinnäytetyön prosessin ajan.

Alkukeväästä saimme päivähoiton ja varhaiskasvatuksen johtajalta Ritva Välimäeltä tutkimusluvan, jonka jälkeen kevään aikana toteutimme haastatteluja päiväkodeissa. Aluksi haastattelujen tekeminen jännitti, mutta kuitenkin odotimme niitä mielenkiinnolla. Pienen alkukankeuden jälkeen haastattelut sujuivat kuitenkin loppujen lopuksi hyvin ja olimme iloisia positiivisesta vastaanotosta, jonka opinnäytetyömme sai. Olimme tyytyväisiä saamiemme vastauksien monipuolisuuteen ja siihen kuinka monessa päiväkodissa haastatteluihin oli selvästi valmistauduttu etukäteen.

Litteroimme haastattelut ja lähdimme ensin itsenäisesti purkamaan haastatteluista muodostuvaa aineistoa. Kesän aikana kokosimme yhdessä haastattelujen tuloksia ja ajatuksiamme niistä. Loppukesästä alkoi varsinainen raportin työstäminen ja kirjoittaminen.

Opinnäytetyö on kokonaisuudessaan ollut mielenkiintoinen prosessi, vaikka välillä se on tuntunut hankalalta. Aihe oli meille sopiva ja koimme sen ajankohtaiseksi. Oma kiinnostuksemme aiheeseen säilyi myös koko opinnäytetyön teon ajan. Olimme tyytyväisiä palautteesta, jota saimme maahanmuuttajien kanssa työskennelleitä sosiaalialan työntekijöiltä. Heidän kannustuksensa aiheemme ajankohtaisuudesta oli palkitsevaa ja motivoi työn eri vaiheissa.

Molempia kiinnostaa työskentely päiväkodissa, jossa tulemme varmasti kohtaamaan maahanmuuttajaperheitä asiakkaina. Haastattelujen myötä olemme kuulleet monia erilaisia toimintamalleja, joita voimme hyödyntää itse työelämässä. Haastattelujen lisäksi tutustuimme myös laajasti aiheeseemme liittyvään teoriaan, joka avasi ajatuksiamme ja antoi uusia näkökulmia. Omaa oppimista ja ammatillista kasvua ajatellen koemme, että opinnäytetyömme antaa meille lisävalmiuksia kohdata maahanmuuttajia erilaisissa työympäristöissä.

LÄHTEET

- Esi- ja alkuopetuksen yhteistyöryhmä. 2002. YPS – Esi- ja alkuopetuksen yhteinen perusteisuus.
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2000. 2000. Opetushallitus. Helsinki: Yliopistopaino.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1996. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Lapin yliopisto. Lapin yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja C13.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Finlex. 2010. Asetus lasten päivähoidosta 16.3.1973/239. Viitattu 1.11.2010.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239>
- Finlex. 2010. Hallintolaki 6.6.2003/434. Viitattu 1.11.2010.
[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434?search\[type\]=pika&search\[pika\]=hallintolaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434?search[type]=pika&search[pika]=hallintolaki)
- Filex. 2010. Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36. Viitattu 1.11.2010.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- Forsander, A., Ekholm, E. & Saleh, R. 1994. Monietninen työ haaste ammattitaidolle. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskuksen täydennyskoulutusjulkaisuja 9/1994.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1991. Teemahaastattelu. Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S. & Huttunen, J. 1995. Johdatus kasvatustieteeseen. Helsinki: WSOY.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Jaakkola, M. 2009. Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta – Asennemuutokset 1997-2007. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2009/1.
- Jaakkola, M. 2005. Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin vuosina 1987-2003. Viitattu 1.11.2010.
http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/06_tutkimus/tpt286.pdf
- Järvinen, M., Laine, A. & Hellmann-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.

- Kaikkonen, L. & Vesa, J. 2010. Käsi kädessä: Vieraasta kulttuurista tulevan perheen kohtaaminen Porin päivähoidossa. Diakonia-ammattikorkeakoulua, Diak Länsi Pori. Viitattu 1.11.2010.
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/7857/Kaikkonen_Liisa.pdf?sequence=1
- Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kulttuurien kohtaaminen päivähoidossa. 1988. Pakolaislasten päivähoito - työryhmän raportti. Sosiaalhallituksen raporttisarja nro 10/1988. Helsinki.
- Liebkind, K. 1994. Maahanmuuttajat – Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Maahanmuuttajatyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa. 2007. Varhaiskasvatuksen maahanmuuttajatyön kehittämisjaosto. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön selvityksiä 2007:62. Helsinki.
- Monikulttuurisen päivähoidon ohjelma. Tampereen kaupunki. Viitattu 15.7.2010
<http://www.tampere.fi/tiedostot/54uk3cKfD/moku.pdf>
- Porin kaupungin esiopetussuunnitelma. 2009. Perusturvalautakunta. Viitattu 1.11.2010. <http://www.pori.fi/perusturva/lapsiperheet/paivahoito/index.html>
- Porin kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelma. Porin kaupunki. Viitattu 15.7.2010. www.pori.fi/koto
- Pitkänen, P. 1997. Näkökulmia monikulttuuriseen Suomeen. Helsinki: Edita.
- Pyykkö, A., Salpakiva, P. & Vuorio, J. 1985. Päivähoidon kasvatustoiminta. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Päivähoidon laatukäsikirja. 2006. Porin kaupungin sosiaalitoimi. Viitattu 15.7.2010.
http://www.pori.fi/sosiaalikeskus/ph_laatu.pdf
- Päivähoidon varhaiskasvatussuunnitelma 2006. 2006. Porin kaupungin sosiaalitoimi. Viitattu 15.7.2010. <http://www.pori.fi/sosiaalikeskus/vasu.pdf>
- Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Sajama, S. 2005. Maahanmuuttajalapsi on yksilö – Näetkö lapsen lasten joukossa? SuPer-Muksu 2005, 4-5, 9.
- Vienola, V. 1986. Eettinen kasvatustieteellinen tutkimus päivähoidossa. Helsinki: Kirjayhtymä.

Emma Santala
Jenni Tranberg

ANOMUS
15.3.2010

Porin Päivähoitotoimisto
Päivähoidon ja
varhaiskasvatuksen johtaja
Ritva Välimäki

██

██████████

TUTKIMUSLUPA

Opiskelemme Satakunnan ammattikorkeakoulussa Porin sosiaali- ja terveystieteiden toimipisteessä sosionomeiksi. Suuntautumisvaihto-ehtonamme on sosiaalipedagogiikka. Olemme aloittaneet opiskelumme syksyllä 2007 ja tarkoituksenamme on valmistautua joulukuussa 2010.

Opintoihimme kuuluu opinnäytetyön tekeminen ja tarkoituksenamme on tutkia päivähoiton henkilöstön kokemuksia maahanmuuttajuuden haasteista päivähoitossa ja siihen käytetyistä ratkaisuista. Tutkimusluvan liitteenä on tutkimussuunnitelmamme, josta saatte perusteellisemmän käsityksen työmme tarkoituksesta ja toteuttamistavoista.

Tutkimusaineistomme keräämiseksi pyydämme Teiltä lupaa saada suorittaa haastattelututkimus sovittuihin Porin kaupungin kunnallisiin päiväkoteihin. Haastattelujemme olisi tarkoitus toteutua kevään 2010 aikana. Haastatteluista saamamme tiedot käsittelemme ehdottoman luottamuksellisesti.

Opinnäytetyömme ohjaajana toimii yliopettaja Pasi Kumpulainen.

Yhteistyötä kiittäen,

Emma Santala
SO07PS

Jenni Tranberg
SO07PS

Pasi Kumpulainen
ohjaava opettaja

Lupa myönnetty / hylätty

Porissa ___/ ___ 2010

Ritva Välimäki

TEEMAHAASTATTELUN RUNKO:

1. Maahanmuuttajalasten tuomat haasteet päiväkodin arjessa.
 - Kulttuurierojen vaikutus ja näkyminen arjessa.
 - Kieliongelmat.
 - Muiden lasten ja heidän vanhempiensa suhtautuminen maahanmuuttajaperheisiin.
 - Maahanmuuttajalasten sopeutuminen päiväkodin arkeen.
 - Maahanmuuttajalasten kyky toimia ryhmässä ja kuinka henkilökunta sitä tukee ja kannustaa.

2. Maahanmuuttajalasten vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö.
 - Kasvatus eri kulttuureissa ja sen aiheuttamat haasteet.
 - Vuorovaikutus vanhempien kanssa.
 - Kasvatuskumppanuus.
 - Vanhempien sopeutumisen tukeminen suomalaiseen yhteiskuntaan.

3. Maahanmuuttajalasten ja heidän vanhempiensa kohtaamiseen käytetyt ratkaisut.
 - Tulkit.
 - Kiertävä erityislastentarhaopettaja.
 - Henkilökunnan koulutus liittyen maahanmuuttajaperheiden kohtaamiseen.
 - Maahanmuuttajaperheiden ennakointi ja huomioiminen päiväkodissa.